

Allmenne spørsmål i forbindelse med en samelov

12.1. FASTLEGGING AV DE NÆRMERE RETNINGSLINJER FOR STATS- MYNDIGHETENES SAMEPOLI- TIKK

12.1.1. Retningslinjer i stortingsmelding

Et flertall av utvalgets medlemmer foreslår som nevnt i kapittel 10 at det i grunnlovs form fastlegges en plikt for statsmyndighetene til å legge forholdene til rette for at den samiske folkegruppe kan sikre og utvikle sitt språk, sin kultur og sitt samfunnsliv. Dette er en sterkt skjønnsmessig formulering. Selv om det er uenighet med hensyn til om en slik formulering bør tas inn i grunnloven, er utvalget enstemmig av den oppfatning at selve det prinsipp det her gis uttrykk for, bør være retningsgivende for myndighetenes samepolitikk.

Det framgår av kapittel 6 at de folkerettslige regler som Norge er bundet av, også er av skjønnsmessig karakter, og at det i stor grad er opp til de norske myndigheter å fastlegge de nærmere tiltak som må anses nødvendige for gjennomføring av reglene. Det blir nedenfor i avsnitt 12.3 drøftet om disse regler uttrykkelig bør gjøres til en del av norsk rett. Men uansett holdningen til dette spørsmål vil det være norske myndigheters plikt å handle i samsvar med de folkerettslige regler.

I dette avsnitt skal drøftes hvordan de nærmere retningslinjer og tiltak for gjennomføringen av disse mer generelt formulerte prinsipper skal fastlegges.

Spørsmålet her har en viss sammenheng med et sentralt problem i den samepolitiske debatt i 1970-årene, nemlig problemet om å få til en bedre samordning av de ulike tiltak overfor samene. Samordningsdebatten var først og fremst innrettet mot statsadministrasjonen med regjeringen og dens underliggende organer. Man etterlyste en overordnet instans innenfor forvaltningen til å vurdere de samepolitiske tiltak i bred sammenheng. Som nevnt i punkt 11.6.3 ble det i denne forbindelse blant annet lansert forslag både om en samestatsråd og en egen statssekretær for samesaker. Debatten ledet i 1980 til dannelsen av et eget samordningsutvalg for samiske spørsmål på statssekretærnivå (jfr. punkt 11.4.9).

En samordning av samesakene i den sentrale statsadministrasjonen er nødvendig. Men spørsmålet om samordning bør ses i et

noe videre perspektiv enn det debatten i 1970-årene la opp til.

Det kan da være grunn til å ta opp spørsmålet om Stortingets rolle i samepolitikken. Noen gjennomgripende samepolitisk debatt har ikke vært ført i vårt øverste statsorgan siden framleggelsen av St.meld. nr. 21 for 1962-63 om kulturelle og økonomiske tiltak av særlig interesse for den samisktalende befolkning. Senere har spørsmål av betydning for samene fra tid til annen vært behandlet av Stortinget. Men det har stort sett vært tale om mer begrensede problemer, som har vært vurdert uten grunnlag i mer allmenne samepolitiske retningslinjer.

Utviklingen fra første del av 1970-tallet og fram til i dag har medført at forholdet til den samiske befolkning er blitt gjenstand for en betydelig større oppmerksomhet i den allmenlige samfunnsdebatt enn tidligere. Interne nasjonale forhold som blant annet et mer effektivt samisk organisasjonsarbeid og striden omkring utbyggingen av Kautokeino-Alta-vassdraget har hatt betydning for denne utvikling. Men det dreier seg samtidig om en mer langsiktig prosess av bred internasjonal karakter, hvor spørsmål angående urbefolkningers og etniske minoritetsgruppers stilling er kommet sterkere i forgrunnen. I kapittel 6 er nærmere behandlet hvilke rettslige utslag denne utvikling har gitt på det internasjonale område.

Den økte samfunnsmessige betydning som forholdet til den samiske befolkning derved har fått, tilsier i seg selv at Stortinget bringes sterkere inn i fastleggingen av de nærmere retningslinjer for statsmyndighetenes samepolitikk.

Dessuten kan det anføres at myndighetene selv har lagt opp til at det skal skje en nyvurdering av samepolitikken. I langtidsprogrammet for 1982-85 uttales det at regjeringen «vil vurdere det prinsipielle grunnlaget for norsk samepolitikk på nytt» (jfr. St.meld. nr. 79 for 1980-81 s. 136). Det synes naturlig at Stortinget som det øverste folkevalgte organ spiller en sentral rolle når en eventuelt ny kurs skal fastlegges.

I langtidsprogrammet framgår at det på bakgrunn av ønsket om en revurdering av samepolitikken er nedsatt to utredningsutvalg. Samekulturutvalget og Samerettsutvalget. I den grad disse utredninger leder til at det fremmes lovforslag om forhold av betydning for samene, vil Stortinget dermed bli

brakt inn i vurderingene gjennom selve lovbehandlingen. Man må anta at stortingsbehandlingen i denne sammenheng vil bli av bred og prinsipiell karakter i kraft av de spørsmål utredningene vil omfatte.

Det vil likevel her bare være tale om en engangsbehandling, og man vil ikke ved denne lovbehandlingen alene være sikret noen jevnlig revurdering og eventuell justering av retningslinjene fra Stortingets side etter hvert som det skulle melde seg behov for dette.

Det vil være behov for en slik jevnlig vurdering fordi kravene til tiltak fra statsmyndighetenes side vil bero på utviklingen av samisk språk, kultur og samfunnsnivå. I jo større grad utviklingen er positiv og videreføres ved samiske krefter alene, i desto større grad kan myndighetene spille en mer tilbaketrukket rolle. I jo større grad utviklingen er negativ, i desto større grad stilles det krav til aktive tiltak fra myndighetenes side.

Dette tilsier av man løpende har utviklingen til gjenstand for registrering, at man vurderer virkningene av forskjellige tiltak, og at man til enhver tid foretar en bedømmelse av hvilke tiltak som er påkrevd.

Det er i denne sammenheng grunn til å framheve hva som er uttalt foran i punkt 6.8.7 om rekkevidden av FN's menneskerettighetskonvensjon artikkel 27, som gir etniske minoriteter rett til å dyrke sin egen kultur:

«Det er imidlertid ikke nok å konstatere at de enkelte norske lover og forvaltningsvedtak ikke strider mot art. 27. Bestemmelsen pålegger den norske stat en plikt til aktivt å medvirke til at samisk kultur blir videreført i Norge. Hvorvidt denne plikt blir oppfylt må derved bedømmes i et tidsperspektiv. Det må også på denne bakgrunn skje en helhetsbedømmelse av samiske kulturaktiviteter.

Norge har tidligere, særlig i mellomkrigstiden, vært i sterk utakt med den internasjonale rettsutvikling til vern om minoritetskulturer. Dette har medført at den samiske kultur i dag er mindre utbredt og mer sårbar enn tilfelle hadde vært om vårt land den gang hadde fulgt internasjonal praksis. Denne for tid gjør det særlig viktig at norske myndigheter nå medvirker til at norske samer får «dyrke sin egen kultur».

Såvel våre egne rettsprinsipper som våre internasjonale forpliktelser tilsier følgelig at norsk samepolitikk blir regelmessig vurdert med sikte på å sikre at myndighetene gjør det som er nødvendig for å medvirke til at samisk kultur (i vid forstand) blir videreført i Norge.

Det foreslås derfor at det minst en gang i hver stortingsperiode skal utarbeides en melding til Stortinget med de nærmere

retningslinjer for en samordnet samepolitikk som regjeringen anser nødvendige.

Retningslinjene i stortingsmeldingen forutsettes å være bindende for regjeringen med mindre Stortinget endrer disse under sin behandling. Regjeringen er bundet inntil ny melding er behandlet i Stortinget, eller Stortinget på annen måte gir uttrykk for endringer i retningslinjene.

Ved denne ordningen vil man få fastlagt en bestemt saksbehandlingsmåte for samepolitikken på riksplan. Ordningen vil medføre at myndighetenes samepolitikk blir gjort til gjenstand for regelmessig behandling i Stortinget. De samepolitiske spørsmål blir dermed underkastet en mer løpende debatt blant politikerne på sentralt nivå, noe som vil kunne sikre den nødvendige justering og samordning.

Framleggelse av en slik stortingsmelding antas å være hensiktsmessig uavhengig av om de samepolitiske målsettinger blir nedfelt gjennom grunnlov og lov eller ei. En regelmessig gjennomgåelse av samepolitikken gjennom slik stortingsmelding ville være desto mer påkrevd om man skulle mangle den oppfordring til en fortløpende vurdering av de samepolitiske virkemidler som grunnlov og lov vil innebære.

Behovet for særlig bred gjennomgåelse av samepolitikken vil ventelig være størst i de første årene etter at de pågående utredninger om samiske spørsmål er lagt fram. De mer permanente tiltak overfor den samiske befolkning vil etter hvert antakelig kunne omhandles mer summarisk i stortingsmeldingen. Noen større stortingsdebatt kan man heller ikke forvente annet enn i tilfelle hvor det gjelder endrete retningslinjer eller nye tiltak. Både utarbeidelsen av stortingsmeldingen og drøftelsen av den i Stortinget trenger derfor ikke gjøres mer arbeidskrevende enn behovet til enhver tid tilsier. På samme måte må det løpende vurderes hvor ofte Stortinget bør få en slik melding til behandling. Men det foreslås som nevnt en grense her ved at en melding skal framlegges minst en gang i stortingsperioden.

12.1.2. Behandlingen av årsmeldingen fra det samiske sentralorgan

En forutsetning for at det skal kunne skje en reell vurdering av de samepolitiske retningslinjer i Stortinget, er at Stortinget får den nødvendige informasjon, både om faktiske og rettslige forhold og om holdninger innen den samiske folkegruppen. Det antas at framleggelse av årsmeldingen fra det sentrale samiske organet vil kunne være et

viktig ledd i denne sammenheng. Det foreslås derfor at årsmeldingen skal framlegges i årlig melding til Stortinget. Dette blir i så fall en videreføring av den ordning som gjelder i dag for Norsk sameråds årsmelding i henhold til § 4 nr. 2 i rådets vedtekter.

Det anses lite hensiktsmessig å utarbeide to stortingsmeldinger om generelle samiske forhold i ett og samme år (stortingssesjon). I de år (sesjoner) det utarbeides slik melding med retningslinjer for samepolitikken som omhandlet foran, bør årsmeldingen fra det samiske sentralorgan inkorporeres i denne.

Spørsmålet om framleggelse for Stortinget av årsmeldinger fra ulike institusjoner har nylig vært til vurdering av en egen utredningsgruppe under Forbruker- og administrasjonsdepartementet. Gruppen ble ned satt høsten 1981 og fikk følgende mandat:

«Det er grunn til å tro at det i de siste tiårene har vært en klar økning både i antallet saker og i stoffmengden som de folkevalgte må ta stilling til. Dette har sammenheng med flere forhold. Dels har det trolig sin bakgrunn i at den politiske dagsorden i mange sammenhenger er et resultat av en omfattende utredningsvirksomhet, som de folkevalgte har liten styring med. Dels kan det ha sin årsak i at det gjennom etablerte rapportordninger presenteres stadig mer stoff, uten at dette alltid fører til bedre folkevalgt kontroll med virksomheten på ulike forvaltningsområder. Dette reiser også spørsmålet om de rapportordninger en har er egnet for tilbakeføring av informasjon om virksomheten i ulike etater og institusjoner, og for vurdering av effektene av virksomheten.

En første tilnærming til en del av de problemene som er reist innledningsvis, kan være å se nærmere på «årsmeldingene» som legges fram som Stortingsmelding. For å få en mer systematisk drøfting av de problemene en står overfor, og klarlegge hvilke konkrete tiltak som kan være aktuelle, settes det ned en arbeidsgruppe med tilstrekkelig sekretariatshjelp. Gruppen skal her:

1. Komme med forslag til en sanering av de årlige «institusjonsrapportene».
2. Komme med forslag til forenkling og forkorting av disse meldingene («årsmeldingene»), og vurdere hvorledes de kan gjøres bedre med hensyn til resultatvurdering og som grunnlagsdokument for vurdering av omprioritering/omlegging.»

Gruppens utredning ble lagt fram 22. februar 1983 og har tittelen «Institusjonsmeldinger. Forslag til sanering og forenkling av institusjonsmeldinger til Stortinget». Mandatet er inntatt på s. 4-5 i utredningen.

En institusjonsmelding defineres i utredningen (s. 6) som «en stortingsmelding om virksomheten til en statlig institusjon det siste eller de siste årene». Antallet slike meldinger har i den senere tid ligget på ca. 50 pr. år. Gruppen antar (s. 34) at dette er for høyt

på grunn av den arbeidsbelastning Stortinget påføres sett i forhold til Stortingets mer vesentlige gjøremål. Det anføres dessuten blant annet (s. 35-36):

«Stortingets behandling av institusjonsmeldingene finner som oftest sted fra et halvt og opp til halvannet år etter den perioden det rapporteres om. Fra vedkommende fagkomité side gis det ofte relativt korte og lite konkrete merknader til meldingene. Også i plenum er det vanlig at meldinger vedlegges protokollen med svært få eller ingen innlegg i saken. I saker med mange innlegg dreier debatten seg ofte om andre spørsmål enn selve institusjonsmeldingen. I noen tilfeller finner Stortinget dessuten å måtte utsette behandlingen, selv om meldingen ligger etter i tid.

Behandlingsmåten synes altså noe tilfeldig og ujevn. Dette indikerer at Stortinget selv ikke prioriterer denne type meldinger særlig høyt. Det synes heller ikke å legges betydelig vekt på å få fram kommentarer og signaler om institusjonens virksomhet. Stortingsbehandlingen må derfor i mange tilfeller antas å være av liten verdi som veiledning for institusjonens arbeid og for departementets styring av dette.»

Utredningsgruppen mener derfor det bør foretas en sterk reduksjon av denne typen stortingsmeldinger. Det legges til grunn at det i dagens situasjon er på sin plass å fremme institusjonsmelding for Stortinget bare om følgende seks institusjoner: Oljedirektoratet, Statoil, NRK, Distriktenes utbyggingsfond, Folketrygdfondet og Garanti-instituttet for skip og borefartøyer. Det foreslås således at blant annet Norsk sameråds årsmelding ikke lenger skal legges fram for Stortinget.

Norsk sameråd behandlet utredningen om institusjonsmeldinger som sak 60/83 og uttalte enstemmig følgende:

«Ved valg av institusjoner som det skal fremmes melding til Stortinget om, har utredningsgruppen lagt vekt på at disse dekker virksomheter som i tiden fremover må anses som særlig betydningsfulle for det norske samfunn, og meldinger som Stortinget tradisjonelt har vist stor interesse for (utr. side 37).

Norsk Sameråd er ikke kommet med, og er således blandt de 46 institusjoner som det ikke skal sendes melding om. Etter gjeldende vedtekter for rådet og vedtekter for Samisk Utviklingsfond, skal rådets årsmelding med vedlegg av Utviklingsfondets årsmelding legges frem for Stortinget.

Norsk Sameråd skal som kjent være et rådgivende organ for statlige, fylkekommunale og kommunale myndigheter i saker som særlig berører den samiske befolkning. Her gjelder det saker som særlig angår en minoritet som Stortinget til enhver tid bør ha best mulig kjennskap til. Det har nemlig vist seg, at foruten den norske almenhet er også endel internasjonale organer interessert i disse forhold. Men ikke alt som til sine tider fra enkelte hold har gått ut om samene har holdt mål.

Meldingen om Norsk Sameråd bør danne grunnlaget for årlig førstehånds informasjon om samene, både til Stortinget, den norske almenhet innbefattet samer, og for de som måtte være interessert, også utenlandske interesser. Det er meget viktig at et ansvarlig organ står for det.

Meldingen om Norsk Sameråd eller om samer til Stortinget må derfor opprettholdes og utbygges. I meldingen må man kunne få en førstehånds kjennskap til de samiske forhold og til de typiske samiske bosetningsområder. Den må ha oversikt over alle særskilte statlige og fylkeskommunale organer og institusjoner som spesielt er opprettet for samene, likeså alle øremerkede bevilgninger til samiske formål.

Videre må den inneholde mål, oppgaver og resultater på de ulike sektorer. Spesielle problemer trekkes frem.

Etter rådets oppfatning bør Kommunaldepartementet v/sekretariatet for samiske spørsmål utarbeide en samlet melding for Stortinget på grunnlag av innsamlede data som Norsk Sameråd forestår. Denne modellen vil innebære at Rådet får et større koordineringsansvar for samiske spørsmål, samtidig som Rådet får en bedre oversikt over den virksomhet som ulike råd, institusjoner, organer og organisasjoner utfører innen samiske spørsmål i dag.»

Norsk sameråd går således inn for at rådets årsmelding fortsatt skal framlegges for Stortinget, og at den årlige stortingsmelding dessuten utbygges dels med bredere informasjon om samiske forhold, dels med «mål, oppgaver og resultater på de ulike sektorer».

Når det gjelder den utbygging av den nåværende ordning med stortingsmelding som Norsk sameråd går inn for, må den anses varetatt ved utvalgets forslag foran om egen stortingsmelding med retningslinjer for samepolitikken.

Spørsmålet her gjelder derfor om det til tross for saneringsutvalgets innstilling fortsatt bør fremmes årlige stortingsmeldinger på grunnlag av årsmeldingen fra det samiske sentralorgan.

Samerettsutvalget er enig med Norsk sameråd i at den nåværende ordning for dette bør opprettholdes. Dette synes også å ha støtte i de kriterier saneringsutvalget selv stiller opp for å slippe rapporter gjennom «nåløyet». Det bør her være tale om (s. 36) institusjoner som utfører virksomhet av «særlig samfunnsmessig betydning og/eller politisk interesse». Dessuten har gruppen lagt vekt på (s. 38) blant annet «om institusjonen er i en oppbyggings- eller nedbyggingsfase».

Det må anses som meget uheldig om det i denne brytningstid for samepolitikken i vårt land skulle bli foretatt noen reduksjon av informasjonen til Stortinget om samiske spørsmål.

12.1.3. Regjeringens vedtak om gjennomføring av retningslinjene i fylkeskommuner og kommuner

Gjennomføringen av en samordnet samepolitikk krever nødvendigvis iverksettelse av tiltak i de lokalmiljøer hvor det er bosatt samer. Blant de spørsmål som det er naturlig å ta opp i forbindelse med utarbeidelsen av retningslinjer for samepolitikken, er hvilke oppgaver som bør legges til fylkeskommuner og kommuner.

Utgangspunktet er likevel at det er staten som må bære hovedansvaret når det gjelder myndighetenes tiltak for opprettholdelse og videreutvikling av samisk kultur i Norge. Det ville ikke være rimelig å legge dette ansvar direkte på den enkelte fylkeskommune eller kommune. Ved den foreslåtte grunnlovsbestemmelse er det tatt hensyn til dette forhold ved at denne ikke legger plikter på andre enn de sentrale statsorganer. Men nødvendigheten av at det iverksettes tiltak i lokalsamfunnene, tilsier at staten får hjemmel til å pålegge de regionale og lokale myndigheter å medvirke ved gjennomføringen av slike tiltak som er konsekvenser av stortingsmeldingen og stortingsbehandlingen av denne. Når det gis slike pålegg, må disse følges opp av statlige tilskudd (jfr. nærmere om finansieringen i avsnitt 12.2 nedenfor).

Det er viktig å få konkretisert de mer generelle samepolitiske retningslinjer i vedtak som er praktisk gjennomførbare på lokalnivå. Derved vil de oppgaver som pålegges fylkeskommuner og kommuner, bli presisert og avgrenset. Og derved vil man få fastlagt rekkevidden av de forpliktelser som vil påhvile fylkeskommunale og kommunale myndigheter i samepolitisk sammenheng.

Det bør understrekes at fylkeskommunale og kommunale myndigheter vil være rettslig forpliktet til tiltak overfor samene bare i den grad regjeringen treffer vedtak om regional og lokal oppfølging av retningslinjene etter stortingsbehandlingen, og bare i den utstrekning disse vedtak gir pålegg. En annen sak er at den enkelte fylkeskommune eller kommune selv kan velge å satse mer i forhold til den samiske befolkning enn den er rettslig forpliktet til.

Før Kongen treffer vedtak som oppfølging av retningslinjene, skal de særlig berørte interesser høres. Dette følger av forvaltningsloven § 37.

12.1.4. Styrking av sentralforvaltningens behandling av samesaker

Det er foran utformet en særskilt behandlingssåte for samiske spørsmål hos de sen-

trale myndigheter. Når det gjelder innholdet av de nærmere retningslinjer som Stortinget bør legge til grunn i forholdet til den samiske befolkning, har utvalget bare formulert en ramme gjennom utkastet til en grunnlovsbestemmelse (et flertallsutkast) og utkastet til en formålsbestemmelse i loven (et enstemmig utkast i § 1-1, jfr. kapittel 15 nedenfor). Det samme gjelder for de vedtak regjeringen bør treffe som oppfølging av retningslinjene. Den konkrete utforming av de sentrale myndigheters samepolitikk må overlates til den framtidige utvikling. Her vil det være av stor betydning hvilke anbefalinger som det framtidige samiske sentralorgan vil gi.

Den foreslåtte ordning med regelmessig framleggelse av retningslinjer for samepolitikken for Stortinget, og med etterfølgende vedtak av Kongen, vil skape behov for en styrking av statsforvaltningen når det gjelder behandlingen av samesaker. Men all den stund den konkrete utformingen av samepolitikken i stor grad vil måtte bero på den framtidige utvikling, lar det seg ikke gjøre i dag å fastlegge størrelsen av dette behov for styrking.

Utvalget antar at det er naturlig å legge arbeidet med stortingsmeldingen til kontoret for samiske spørsmål i Kommunaldepartementet. Dette kontoret trenger i så fall en styrket bemanning.

For øvrig vil utvalget peke på nødvendigheten av at spørsmålet om en ytterligere styrking av det administrative og eventuelt politiske ansvar for samesaker blir nærmere overveid i forbindelse med de retningslinjer som skal gis for samepolitikken, og de vedtak som skal treffes som oppfølging av retningslinjene.

12.1.5. Utvalgets forslag

Utvalget foreslår enstemmig:

1. Årsmeldingen fra det samiske sentralorgan sendes til Kongen, som framlegger den for Stortinget i årlig stortingsmelding.
2. Kongen skal i denne stortingsmelding minst en gang i hver stortingsperiode framlegge retningslinjer for de tiltak som må foretas for at den samiske folkegruppe kan sikre og utvikle sitt språk, sin kultur og sitt samfunnsliv.
3. På grunnlag av Stortingets behandling av stortingsmeldingen treffer Kongen vedtak om gjennomføring av retningslinjene i fylkeskommuner og kommuner.

12.2. NÆRMERE OM STATENS ANSVAR OVERFOR FYLKESKOMMUNER OG KOMMUNER

12.2.1. Statens økonomiske ansvar

Som nevnt i avsnitt 9.4 mener utvalget at opprettholdelse og videreutvikling av samisk kultur i Norge må være en nasjonal oppgave og et nasjonalt ansvar.

Dette er i tråd med den holdning myndighetene allerede har lagt til grunn. St.meld. nr. 8 for 1973-74 om organisering og finansiering av kulturpolitikken fastslo at de nasjonale kulturoppgavene, derunder ansvar for samekulturen, er en statlig oppgave. I en tilleggs melding om kulturpolitikken (St.meld. nr. 52 for 1973-74) ble det likeledes pekt på (s. 7) det særlige ansvar staten har for kulturarbeidet blant de etniske minoritetsgruppene i vårt land. Og det het i den forbindelse: «Det er her først og fremst tale om samane.» I samme melding ble det framholdt (s. 28):

«Norsk kulturråd har i sitt arbeid bygd på det prinsipielle synspunktet at stønad til samisk kunst, kulturvern og andre kulturtiltak må reknast som ei nasjonal oppgave. . . .

Departementet seier seg einig i dette synspunktet. Staten har eit særleg ansvar for å gi rimelege vilkår for den samiske kulturminoriteten . . .»

Fylkesplanen for Finnmark for 1980-83 påpeker også statens ansvar for samekulturen. Det framholdes (s. 147) at flere institusjoner for samisk kultur er opprettet i 1970-årene som uttrykk for at staten etter hvert har erkjent et spesielt ansvar for denne kulturen. Det er ifølge fylkesplanen «først og fremst en statsoppgave å støtte samiske kulturtiltak, men allikevel naturlig at regionale og lokale myndigheter prioriterer den samiske kulturen høyt».

Selv om det er staten som har hovedansvaret blant de offentlige myndigheter for samekulturen i Norge, må de praktiske oppgaver og tiltak som følger av et slikt ansvar, iverksettes også på lavere forvaltningsnivåer. Mens de prinsipielle retningslinjer og generelle støttetiltak i samepolitikken bør utformes på nasjonalt nivå, er det først og fremst i de enkelte lokalmiljøer at de konkrete utslag av samisk kultur kommer til syne, gjennom samisk språk, duodji-virksomhet, drakt- og fortellertradisjoner, religiøsitet m.v. Og de offentlige tiltak bør derved også settes inn på det lokale plan.

Det statlige ansvar innebærer derfor ikke at samepolitiske tiltak er noe som bare skal foretas av statlige organer på statlig nivå. Tvert om blir betydningen av lokal aktivitet fra det offentliges side understreket ved drøf-

telsen i avsnitt 11.14 av spørsmålet om sameutvalg i fylker og kommuner.

Det statlige ansvar det her er tale om, er først og fremst et økonomisk ansvar. Utvalget uttaler i avsnitt 9.4 om dette:

«De økonomiske byrder til særskilte samepolitiske tiltak . . . bør i første rekke bæres av staten og ikke av de enkelte kommuner eller fylkeskommuner.»

Utvalget foreslår en uttrykkelig regel om dette.

Overføringen av midler fra staten vil etter forslaget gjelde samepolitiske tiltak som iverksettes som følge av statlig initiativ, eventuelt statlig pålegg. Dersom den grunnlovsbestemmelse som et flertall av utvalgets medlemmer foreslår, blir vedtatt, vil staten ha plikt til å sikre gjennomføringen av visse tiltak for samene i deres lokalmiljøer. Det er i avsnittet foran foreslått en lovhjemmel til å pålegge fylkeskommuner og kommuner å medvirke i slike tilfeller. Dessuten vil fylkeskommuner og kommuner etter forslaget i avsnitt 11.14 ha plikt direkte etter loven blant annet til å opprette lokale sameutvalg med betalt sekretærhjelp når det reises krav om dette på foreskrevne måte. Regelen om statens økonomiske ansvar innebærer at staten skal dekke de særlige utgifter som påføres fylkeskommuner og kommuner ved slike pålegg og plikter.

Denne regel gir ikke de ulike fylkeskommuner og kommuner noe krav på dekning av ethvert tiltak som de finner å iverksette til vern om samisk kultur. Det er bare tiltak som de sentrale myndigheter anser påkrevd ut fra sitt ansvar for samisk kultur etter grunnlov og lov, herunder de folkerettslige regler, og som pålegges de regionale og lokale myndigheter, som det kan kreves dekning for.

Det er selvsagt ikke noe til hinder for at fylkeskommuner og kommuner med samisk befolkning yter tilskudd til lokale samiske kulturtiltak uten at det foreligger noe statlig initiativ om dette. Tvert om vil dette ofte måtte anses som en nærliggende og naturlig oppgave for disse myndigheter. Men de forslag som utvalget fremmer, medfører ingen plikt for fylkeskommuner og kommuner til økonomisk tilskudd til særskilte samiske kulturaktiviteter.

Forslagene må imidlertid sies å innebære visse administrative forpliktelser for organene på fylkeskommunalt og kommunalt nivå. Blant annet får de plikt til å medvirke ved valg til sameutvalgene, hvis det blir gitt regler om slike utvalg. Det kan også bli tale om å medvirke ved valget på det samiske

sentralorganet. Det vil dessuten foreligge en sterk oppfordring til å innhente uttalelse fra sameutvalg – om slike blir opprettet – når de fylkeskommunale eller kommunale organer behandler saker av særlig betydning for den samiske lokalbefolkning. Her kan også nevnes den administrative forpliktelse at de regionale og lokale myndigheter må gjennomføre de direktiver som de får fra regjeringen på det samepolitiske området.

Når det gjelder den nærmere framgangsmåte for overføring av midler til sametiltak fra staten til fylkeskommuner og kommuner i de tilfelle hvor dette er aktuelt, er det grunn til å peke på at det i de senere år har foregått en debatt om selve systemet for finansielle overføringer mellom stat, fylkeskommuner og kommuner. Spørsmålet ble behandlet av Hovedkomiteen for reformer i lokalforvaltningen i NOU 1974:53. Komiteen uttalte blant annet (s. 34):

- «1. Utgiftsfordelingen mellom stat, fylkeskommuner og kommuner bringes i samsvar med arbeidsdelingen.
2. Fylkeskommunene og kommunene skaffes en tilstrekkelig andel av skatteinntektene til at de selv kan finansiere sine utgifter.
3. Skatteutjamningen bygges ut slik at den kan sikre den nødvendige økonomiske utjevning mellom distriktene uten tilskotts- og refusjonsordninger.
4. Det nåværende system med finansielle overføringer mellom stat, fylkeskommuner og kommuner avvikes. Også verts-kommunebidrag og lignende ordninger avvikes.»

Til tross for disse tilrådingene ble det i løpet av 1970-tallet innført egne tilskuddsordninger til allment kulturarbeid i fylkeskommuner og kommuner. Begrunnelsen for dette var følgende (jfr. St.meld. nr. 52 for 1973-74 s. 68):

«Når departementet likevel i denne situasjonen har funnet grunn til å foreslå nye tilskottsordninger, er det ut fra ei vurdering av særleg to klare målsetjingar. Det første målet er ei allmenn opp-prioritering av kulturarbeidet i samfunnet. Det andre målet er å skape meir like vilkår for kulturaktivitet rundt omkring i heile landet. Dei foreslåtte tilskottsordningane synest å vere det mest formålstenlege verkemiddel til å nå desse måla i dag.»

Spørsmålet er også behandlet i St.meld. nr. 23 for 1981-82 om kulturpolitikk for 1980-årene, hvor det blant annet uttales (s. 80):

«Dei statlege tilskottsordningane til allment kulturarbeid i fylkeskommunar og kommunar bør . . . ikkje avviklast før spørsmålet om alternative verkemiddel på kulturområdet er vurdert nærmare.»

Man har således valgt å beholde de statlige

tilskuddsordninger til allment kulturarbeid i den regionale og lokale forvaltning. En tilskuddsordning synes å være den mest naturlige finansieringsmåte også når det gjelder særskilte samiske kulturtiltak i lokalmiljøene. Nødvendigheten av slike tiltak varierer sterkt fra område til område alt etter innslaget av samisk befolkning. Dermed vil også fylkeskommunenes og kommunenes behov for økonomiske midler i denne sammenheng variere sterkt, noe som kan synes vanskelig å vareta i tilstrekkelig grad utelukkende ved generelle virkemidler og skatteutjevningstiltak.

De nærmere regler for gjennomføringen av bestemmelsen om statens økonomiske ansvar foreslås fastsatt av Kongen.

12.2.2. Utvalgets forslag

Utvalget foreslår enstemmig at de særlige utgifter som påføres fylkeskommuner og kommuner ved gjennomføring av de regler utvalget foreslår, og av tiltak som pålegges fylkeskommuner og kommuner i medhold av disse regler, dekkes av staten. Kongen treffer nærmere bestemmelser om gjennomføringen av dette prinsipp.

12.3. FORHOLDET TIL DE INTERNA- SJONALE RETTSREGLER

12.3.1. Om gjennomføring av internasjonale rettsregler i norsk rett

Både i den politiske og den rettslige diskusjon som har vært ført om samenes rettigheter, har den internasjonale retten, folkeretten, spilt stor rolle. Denne utredning har, i samsvar med utvalgets mandat, fått gjennomført i kapittel 6 en omfattende analyse av de folkerettslige regler som kan ha betydning for den samiske minoritet i Norge. I den utstrekning de internasjonale regler kan sies å gi den samiske folkegruppen et vern, har det dannet bakgrunn for utvalgets standpunkt.

Det vil være i samsvar med denne holdning å sikre at de internasjonale regler på dette området også får full anvendelse ved norske domstoler og forvaltningsmyndigheter.

Av drøftelsen i avsnitt 6.1 framgår at det må sies å være et usikkert spørsmål hvor langt folkerettslige regler kan anvendes av norske domstoler og forvaltningsmyndigheter uten et uttrykkelig vedtak av et norsk kompetent organ. Et slikt vedtak, som normalt vil være en lov, kalles ofte for en «transformasjonshjemmel», fordi det omdanner, «transformerer», de folkerettslige regler til

norske regler. Man taler også om «inkorporasjon» av de folkerettslige regler.

Som det framgår av redegjørelsen i avsnitt 6.1, blir folkerettslige regler i stor utstrekning lagt til grunn av norske domstoler og forvaltningsmyndigheter uten noen slik uttrykkelig transformasjonshjemmel. Og dette skjer i stigende utstrekning (jfr. punkt 6.1.4 og punkt 6.1.5 med videre henvisninger). Men om man ønsker å være sikker på at det internasjonale sett av regler vil bli anvendt av norske domstoler og forvaltningsmyndigheter, må dette formuleres i et direkte lovvedtak.

Spørsmålet om gjennomføring av internasjonale konvensjoner i norsk rett ble utredet av den såkalte transformasjonskomiteen i NOU 1972:16. Et grunnleggende spørsmål for komiteen var om vi i Norge helt skulle forlate det system vi tradisjonelt har antatt å bygge på, og som forutsetter at de folkerettslige regler skal tas opp i norsk rett ved et særskilt gjennomføringsvedtak. Det system betegnes gjerne, som omtalt i avsnitt 6.1, for det «dualistiske» system, fordi det betrakter den nasjonale rett og den internasjonale rett som to ulike og uavhengige rettssystemer. Det annet system, som man i stigende grad finner i moderne forfatninger, er det såkalt «monistiske» system, som antar at folkeretten uten videre og helt generelt står på linje med den nasjonale rett (er en del av den nasjonale rett) og automatisk skal anvendes av nasjonale domstoler og forvaltningsmyndigheter.

Komiteen la til grunn at en fullstendig overgang til det monistiske system krevde en grunnlovsendring. Flertallet antok at det for tiden ikke var grunn til i Norge å gå over til et monistisk system med den virkning at hele den internasjonale rett uten videre skulle være anvendelig i vårt rettssystem. Et mindretall på ett medlem mente at grunnloven burde gis en tilføyelse hvor det generelt ble fastslått at folkeretten skulle anses som en del av norsk rett. Flertallet fant ikke tilstrekkelig behov for en slik regel. Dessuten la flertallet spesiell vekt på at det system vi nå har, med flere alternative omdanningsmåter (jfr. nærmere nedenfor), «gir den ønskete valgfrihet: for hver konvensjon kan man velge den beste gjennomføringsmetode» (jfr. NOU 1972:16 s. 63).

De fleste høringsinstansene støttet flertallets syn. Landsorganisasjonen i Norge sluttet seg imidlertid til mindretallets forslag om at Norge nå burde gå over til det monistiske system. Justisdepartementet fremmet stortingsmelding (St.meld. nr. 77 for 1974-75) i samsvar med flertallets syn. Endelig ga Stortinget uten bemerkninger sin tilslutning til

denne melding og dermed til komiteflertallets syn.

Etter dette er vi i Norge stadig i den situasjon at vi ikke har noen allmenn hjemmel for å anvende folkerettslige regler, selv om norske domstoler som omhandlet i betydelig grad gjør dette uten uttrykkelig hjemmel.

Det ligger utenfor Samerettsutvalgets mandat å ta opp spørsmålet om gjennomføring av folkerettslige regler på generelt grunnlag. Men det må anses som en naturlig oppgave for utvalget, med den plass de folkerettslige regler har fått i mandatet og i utvalgets utredning, å vurdere nærmere spørsmålet om gjennomføring av de internasjonale regler på det området som gjelder samenes rettsstilling.

I sin utredning i NOU 1972:16 tok transformasjonskomiteen opp til nærmere behandling de ulike metoder man har for gjennomføring av internasjonale regler i norsk rett. Man kan tale om tre ulike hovedformer.

For det første kan den enkelte traktat (eller annen form for internasjonal rettsregel) innpasses i den norske lovgivning ved at det utarbeides de nødvendige nye regler for å uttrykke de internasjonale regler i den vanlige norske form. Det utarbeides f.eks. en ny lov som uttaler det samme som står i traktaten. Flere av våre lover er en slik gjengivelse av traktater. I disse tilfelle foreligger en fullstendig transformasjon, og komiteen benytter begrepet transformasjon særlig for disse tilfelle.

For det andre kan en bestemt del av den internasjonale rett opptas i den norske rett ved en enkelt generell bestemmelse som fastsetter at disse internasjonale regler skal anvendes direkte av de nasjonale myndigheter. Man kan f.eks. i en enkelt lovparagraf si at en hel traktat, eller en gruppe traktater, skal anses som en del av norsk rett. Komiteen benytter begrepet inkorporasjon om denne metoden. Hvis en slik metode brukes for større områder, nærmer man seg det monistiske system, som er omtalt ovenfor. Man kan tale om en «del-monisme» eller «sektor-monisme». Slik inkorporasjon kan brukes for å gjennomføre eksisterende traktater og andre folkerettsregler, men den kan også utvides til å omfatte framtidige regler innenfor et bestemt rettsområde.

For det tredje kan landets myndigheter nøye seg med å konstatere rettsharmoni eller såkalt «passiv transformasjon». Det vil si at man antar at de nasjonale regler på et visst område allerede i tilstrekkelig grad er i samsvar med de internasjonale regler, slik at domstoler og forvaltningsmyndigheter vil oppfylle de krav som de internasjonale regler

stiller. Noe spesielt vedtak om gjennomføring av de internasjonale regler kan da anses unødvendig.

Når det særlig gjelder samenes rettsstilling, har myndighetene delvis foretatt en transformasjon. Således er reinbeitekonvensjonen med Sverige av 1972 gjennomført ved transformasjon ved lov av 9. juni 1972 nr. 31, og reingjerdekonvensjonen med Finland av 1981 er gjennomført på tilsvarende måte ved lov av 11. mars 1983 nr. 8. Men for øvrig har myndighetene hittil nøydt seg med den «passive» transformasjon. Man har overlatt til domstoler og forvaltningsmyndigheter innenfor den gjeldende lovgivnings rammer å anvende de folkerettslige regler.

Spørsmålet er om man nå bør foreta et mer aktivt skritt i lovgivningen for å sikre de folkerettslige reglers gjennomslagskraft.

Et flertall på elleve av utvalgets medlemmer (Abelvik, Austenå, Engstrøm, Husabø, Hustad, Johansen, Johnsen, Kristiansen, Lundgren, Samuelsberg og Varsi) mener at man ikke bør foreta noen generell inkorporasjon av de folkerettslige regler som gjelder samene.

Et mindretall på syv medlemmer (formannen, Teigmo Eira, Jernsletten, Jåma, Sandvik, Sara og Urheim) foreslår at det gis en bestemmelse i lovs form om at de folkerettslige regler som Norge er bundet av, og som har betydning for samenes rettsstilling som etnisk minoritet, er å anse som en del av norsk rett.

12.3.2. Flertallets synspunkter

Det framgår av kapittel 6 at de folkerettsregler det her gjelder, er meget omfattende. Det framgår også at reglene er meget spredt rundt omkring i ulike traktater og i uskrevne folkerettsregler. Det framgår videre at reglene til dels er utformet slik at det ikke kan trekkes sikre konklusjoner fra dem, dvs. at folkerettsreglene til dels er uklare.

Vi anser disse forholdene som viktige argumenter for å gå mot mindretallets forslag.

Når de folkerettslige reglene både er omfattende og spredt rundt omkring i ulike folkerettslige kilder, innebærer dette i praksis at det kan være vanskelig å orientere seg og finne fram til de bestemmelser som er av betydning. At folkerettsreglene dessuten til dels kan være uklare, kan gjøre det vanskelig å anvende reglene i konkrete saker, og det kan skape usikkerhet om den enkeltes rettsstilling. Man kan ikke se bort fra at dette kan bidra til rettstvister.

Som en oppsummering kan man si at mindretallets forslag skaper en uoversikt-

lig og usikker rettsstilling i Norge på det rettsområdet det her gjelder. Dette gjelder både i forholdet mellom enkeltpersoner og grupper og for landets myndigheter.

Mindretallets forslag innebærer at de folkerettslige regler det her gjelder, blir gjort til en del av norsk intern rett. Til dels får folkerettsreglene til og med formell lovs rang. Til dels er det usikkert hvilken «trinnhøyde» reglene får i vår interne lovgivning. Det er ikke bare folkerettslige regler i traktater og konvensjoner som Norge i dag er tilsluttet, som blir gjort en bloc til en del av norsk intern lovgivning. Også traktater og konvensjoner som Norge i framtiden slutter seg til, blir dessuten gitt status som norsk intern lovgivning uten at det er nødvendig med ytterligere skritt fra norske lovgivende myndigheter. I tillegg til disse traktater og konvensjoner som Norge er eller blir tilsluttet, blir også alle någjeldende og framtidige uskrevne folkerettsregler gjort til en del av norsk intern lovgivning.

Mindretallets forslag innebærer at vi som utvalg inviterer Stortinget til å vedta et uoversiktlig og uklart regelverk på et viktig og ømfintlig rettsområde. Dette anser vi som lite akseptabelt.

Når det gjelder innvendingen om at det til dels kan være usikkert hvilke rettslige konsekvenser den enkelte folkerettsregel har i ulike sammenhenger, har dette tilknytning til det forhold at mindretallets forslag innebærer at den enkelte folkerettsregel uten videre kan tenkes påberopt av enkeltpersoner. Det kan f.eks. være i en konkret konflikt om bruksrettigheter i et utmarksområde (konflikt reindrift-jordbruk). Slik vi ser det, er det her en viktig forskjell alt etter om folkerettsreglene er gjennomført som en del av norsk intern rett, eller om det bare er Norge som stat som er folkerettslig forpliktet etter folkerettsreglene. Mindretallets forslag betyr at folkerettsreglene kan anvendes direkte i interne konflikter mellom enkeltpersoner eller grupper i Norge. Folkerettsreglene får ikke ellers en slik direkte intern anvendelse. Uten mindretallets forslag er det bare Norge som stat som er folkerettslig bundet etter folkerettsreglene, og det er ikke enkeltpersoner som er rettslig bundet i forhold til andre personer eller grupper.

Mindretallet viser til straffeloven § 14, tvangsloven § 1, straffeprosessloven § 4 og forslaget til ny fremmedlov (jfr. nedenfor). Etter vår mening kan ikke disse lovbestemmelser helt ut sammenliknes med mindretallets forslag. De nevnte lovbestemmelser sier bare at den lov som er positivt gitt, skal anvendes med begrensninger som følger av fol-

keretten eller i samsvar med folkeretten. Noe annet er det å gjøre folkeretten gjeldende en bloc som en del av intern norsk lovgivning.

Man kan også trekke fram de praktiske vansker som vil oppstå i det daglige arbeid i forvaltning, domstoler, advokatkontorer osv. I den grad de folkerettslige tekstene i det hele tatt finnes på norsk, blir det et stort regelverk å finne fram i. Det blir vel en liten lovsamling i tillegg til den vi allerede har.

Etter vår mening er dette et område som ikke egner seg for inkorporasjon, men hvor transformasjon er mest riktig. Dette er ikke et rettsområde bare for tekniske spesialister eller fagfolk, men et kontroversielt rettsområde som gjelder etniske folkegrupper. Vi viser ellers til det som står i Justisdepartementets hefte «Lovteknikk» om gjennomføring i norsk rett av folkerettslig bindende regler (s. 69–70):

«Ved valg av gjennomføringsmetode bør en bl.a. legge vekt på hvor omfattende reglene er, og hvilken krets de antas å ha betydning for.

For at en traktat skal kunne gjennomføres ved inkorporasjon, kreves for det første at traktaten ikke bare tar sikte på en rent folkerettslig regulering, men er utformet slik at de enkelte individer eller andre rettssubjekter i traktatstatene framstår som umiddelbart forpliktet eller berettiget ved reglene. (Reglene i traktaten må med andre ord være utformet slik at de direkte tar sikte på eller etter sin formulering lar seg anvende på internrettslige rettssubjekter – privatrettslige eller offentligrettslige.) Den andre forutsetningen er at traktatbestemmelsene er såpass fullstendige og uttømmende at de lar seg anvende uten videre. Det må altså ikke være nødvendig for å anvende bestemmelsene at det blir gitt supplerende nasjonale regler, og traktaten må ikke gi muligheter for et valg mellom ulike ordninger ved den interne gjennomføringen.»

De folkerettslige regler som er av betydning for samenes rettsstilling, kan vel ikke sies å oppfylle fullt ut de vilkår for inkorporasjon som Justisdepartementet her gir anvisning på.

12.3.3. Mindretallets synspunkter

Vi anser det naturlig at norske myndigheter i den lovgivning som nå skal finne sted om samenes rettsstilling, sikrer at de folkerettslige regler får gjennomslagskraft på det rettsområdet.

Dette kan begrunnes ut fra det prinsipielle syn at man på den måten vil sikre at samenes rettsstilling blir fullt ut i samsvar med de internasjonale rettsregler.

Det kan dernest begrunnes med den rolle de internasjonale regler har spilt i debatten på dette området. En uttrykkelig og allmenn

gjennomføring av disse regler vil være et ytre uttrykk for at de norske myndigheter fullt ut anerkjenner virkningene av disse regler.

Det er sagt gjentatte ganger at man går ut fra som en selvfølge at våre myndigheter vil etterleve de internasjonale normer. Det kan da ikke hevdes at en mer aktiv gjennomføring av disse normer i lovgivningen vil ha noen negativ virkning.

Valget står i så fall mellom en transformasjon av de enkelte internasjonale regler og en mer generell inkorporasjon («sektor-monisme»).

Transformasjonskomiteen foretok en nærmere vurdering av disse gjennomføringsmetoder. Selv om komiteen ikke ønsket en grunnlovstilføyelse som gjorde hele folkeretten (eventuelt hele traktatretten) til en del av det norske rettssystem, var komiteen av den mening at en generell inkorporasjon på visse rettsområder (sektorer) kunne være en gunstig framgangsmåte. Komiteen trakk her følgende konklusjon når det gjaldt valget mellom transformasjon av den enkelte regel og en mer sektorpreget inkorporasjon (jfr. NOU 1972:16 s. 84):

«Hovedkonklusjonen etter denne gjennomgåelsen er at ingen av metodene har slike fordeler at de bør gis eksklusiv anvendelse. En videre konklusjon er at omsynet til en effektiv og mest mulig lojal gjennomføring av folkerettsforpliktelsen og omsynet til en rasjonell gjennomføringsprosedyre som ikke krever mer arbeid enn det nødvendige, taler for at man i høyere grad enn tilfellet er i dag nytter en direkte inkorporasjonsmetode.

Det konkrete valg vil avhenge av en vurdering av traktaten, det området den regulerer og de grupper den gjelder for.»

Justisdepartementet sluttet seg til komiteens hovedkonklusjon (jfr. St.meld. nr. 77 for 1974–75 s. 21). Departementet var likeledes tilbøyelig til, med visse reservasjoner, som var blitt framsatt under høringen, å anta at man i større utstrekning bør undersøke om en konvensjon er egnet for gjennomføring ved inkorporasjon (ved en generell bestemmelse) framfor transformasjon (av den enkelte regel).

På det forliggende område må en direkte inkorporasjon ved en mer allmenn regel være å foretrekke. En fullstendig transformasjon vil her være meget vanskelig og arbeidskrevende på grunn av de meget omfattende, men samtidig meget spredte folkerettskilder, som det til dels heller ikke kan trekkes sikre konklusjoner fra. En allmenn inkorporasjon vil fastslå selve hovedprinsippet, men vil samtidig overlate de nærmere vurderinger til rettspraksis. Det vil også være den fordel ved

en allmenn inkorporasjon at en slik bestemmelse på en klar måte vil uttrykke selve hovedtanken om at de internasjonale regler på området skal telle på linje med de nasjonale regler.

Ut fra disse synspunkter kan man formulere følgende bestemmelse:

«De folkerettslige regler som Norge er bundet av, og som har betydning for samenes rettsstilling som etnisk minoritet, er å anse som en del av norsk rett.»

Det kan henvises til at utredningen om ny fremmedlov, som gjelder et rettsområde hvor folkerettslige regler er av stor betydning, nylig har foreslått en allmenn inkorporasjonsregel for sitt område. Utredningen uttaler her (jfr. NOU 1983:47 s. 173):

«Etter utvalgets mening mangler en tilstrekkelig sikre holdepunkter om anvendeligheten av internasjonale regler i myndighetenes egen praksis og domstolenes avgjørelser. Det er heller ikke avgjort i grunnloven eller ved lovgivning i alminnelighet. Derfor kan gode grunner tale for at en lov hvor slike spørsmål kommer så ofte opp under anvendelsen som fremmedloven, ikke bør være taus om det.»

På denne bakgrunn har utvalget foreslått at «loven gir et prinsipielt uttrykk for at internasjonale forpliktelser har gjennomslagskraft» ved en såkalt «generalklausul» eller «internasjonal nøkkelparagraf» som inkorporerer «kjente og ukjente, nåværende og framtidige internasjonale forpliktelser». Denne bestemmelsen lyder i lovutkastet slik (utkast til fremmedlov § 4):

«Denne lov skal anvendes i samsvar med internasjonale regler som Norge er bundet av når disse har til formål å styrke utlendingens stilling.»

Dette uttrykker i noe annen form i hovedsak den samme realitet for sitt rettsområde som vårt forslag gjør for samenes rettsstilling.

En slik «sektor-monisme» er valgt flere steder i lovverket, se straffeloven av 22. mai 1902 nr. 10 § 14, tvangfullbyrdelsesloven av 13. august 1915 nr. 7 § 1 annet ledd og straffeprosessloven av 22. mai 1981 nr. 25 § 4. Selv om disse bestemmelser har et noe annet innhold enn det foreliggende utkast – de begrenser rekkevidden av norsk tvangslovgivning – viser de at lovgivningen også tidligere har brukt inkorporasjon av folkerettens regler på et saklig bestemt delområde. Når det gjelder den foreslåtte bestemmelsen i utkastet til ny fremmedlov, er det klart meningen ifølge forarbeidene at de internasjonale regler skal legges til grunn på fremmedrettens område. Det uttales her (jfr. NOU 1983:47 s. 174):

«Uansett hva man ellers vil mene om forholdet mellom norsk lov og internasjonale forpliktelser for norsk forum, synes det naturlige å være at en lov som vesentlig angår utlendinger og gjør det i vesentlig grad, gir de internasjonale forpliktelser fortrinnet» (uthevet i sitatet).

En slik bestemmelse som foreslått om samenes rettsstilling vil innebære at de folkerettslige regler på dette området, både skrevne og uskrevne, både nåværende og framtidige, blir anvendt av norske domstoler og forvaltningsmyndigheter i den grad de er relevante.

Det kan ikke ses å være noen faremomenter ved å inkludere også framtidige folkerettsregler. For norske statsmyndigheter, herunder Stortinget, har den tilstrekkelige kontroll med hvilke folkerettslige forpliktelser landet påtar seg. Betydningen av en «generalklausul» som foreslått vil for øvrig like meget kunne vise seg i forhold til ny lovgivning som i forhold til ny folkerett. I NOU 1983:47 om ny fremmedlov uttales om dette spørsmål (s. 174):

«At klausulen også omfatter framtidige internasjonale forpliktelser, medfører ikke at den blir helt uberegnelig i sin virkning. Det skyldes at Norge sjelden eller aldri binder seg til en ny internasjonal avtale uten å se på dens forhold til gjeldende norsk lov. Man har pleid å sørge for lovendringer der det viser seg nødvendig for å fjerne uoverensstemmelser. Omvendt er man ikke like omhyggelig med å gjennomgå gjeldende internasjonale forpliktelser under forberedelsen av ny lovgivning. Praksis i Norge har altså vært at før man tiltrer nye traktater, gjennomgår man lovene, men før nye lover gis, gjennomgår man ikke like nøye traktatene. Faren for utilsiktede uoverensstemmelser er derfor betydelig større ved en ny lov enn ved en ny traktat.»

Når vi fremmer forslag om en «generalklausul» om folkeretten som del av norsk rett, innebærer ikke det at vi har noen innvending mot at det blir foretatt en slik suksessiv transformasjon som flertallet går inn for. Men vi mener at på et rettsområde som det foreliggende, med så mange og spredte folkerettslige rettskilder, vil en slik transformasjon av hver enkelt rettsregel trolig bli utilstrekkelig. Ved en «generalklausul» om inkorporasjon av folkerettens regler om samene som etnisk minoritet, er man sikret at det nødvendige lovgivningstiltak er gjennomført. Så kan man gjerne i tillegg foreta en transformasjon på de viktigste punkter for å skape den klarhet som flertallet ønsker. En slik transformasjon vil blant annet kunne foretas som en følge av vårt utvalgs videre utredninger.

Men det er under enhver omstendighet viktig å ha hovedprinsippet fastslått.

Når flertallet henviser til at bruken av folkerettsregler kan skape praktiske vansker, er til dette å si, dels at vanskene ikke vil være større for norske dommere og andre norske rettsutøvere enn de er for de tilsvarende grupper i alle de land hvor man har et «monistisk» system, og dels at disse vansker allerede foreligger i norsk praksis idet norske domstoler som omtalt i betydelig utstrekning anvender internasjonale rettsregler.

All den stund ILO-konvensjon nr. 107 om vern av urbefolkninger har spilt en særlig framskutt rolle i de senere års samepolitiske debatt (jfr. avsnitt 6.10 foran), nevnes at denne konvensjonen ikke er ratifisert av Norge og dermed heller ikke er bindende for vårt land. Om det nevnte utkast til en inkorporasjonsbestemmelse skulle bli vedtatt, ville følgende konvensjonens regler ikke bli å «anse som en del av norsk rett», fordi de ikke er regler «som Norge er bundet av». Dersom konvensjonen senere skulle bli ratifisert av Norge, vil den falle inn under bestemmelsens ordlyd. I den grad enkelte av konvensjonens bestemmelser kan sies å gjengi folkerettslig sedvanerett, er reglene bindende for Norge uavhengig av konvensjonen.

En slik bestemmelse som her er formulert som utkast, sier ikke hvilken nærmere virkning («trinnhøyde») de folkerettslige regler vil få i forhold til de forskjellige norske regler (grunnlov, lov, forskrift m.v.). Men all den stund bestemmelsen ifølge utkastet vil få lovs form, vil også de folkerettslige regler som blir inkorporert gjennom bestemmelsen, ifølge rettspraksis få lovs kraft som en hovedregel (se nærmere Helgesen 1982 s. 82–83). For øvrig er det grunn til å overlate den nærmere bedømmelse av dette spørsmål til domstolene og forvaltningsorganene.

Det er sannsynlig at rettsstillingen langt på vei vil være den samme også uten en slik bestemmelse. For norske domstoler har i nyere tid vist en meget positiv holdning overfor bruk av internasjonale regler i sin praksis. Men en slik bestemmelse har som påpekt som funksjon å sikre dette resultatet. Man må imidlertid reservere seg mot at en lovbestemmelse på dette området skal kunne tolkes motsetningsvis (antitetisk) slik at folkerettslige regler på andre områder ikke får en tilsvarende virkning uten en slik bestemmelse.

Det er etter vår oppfatning ikke riktig at vårt forslag skaper uklarhet. I dagens situasjon er det uklarhet både med hensyn til innholdet av de folkerettslige regler for ulike etniske minoriteter og med hensyn til

gjennomslagskraften av de folkerettslige regler ved norske domstoler og forvaltningsorganer. Det første av disse spørsmål har norske myndigheter ikke herredømme over. Men det andre av disse spørsmål vil bli prinsipielt klarlagt ved en «general-klausul» av den art som vi foreslår. Gjennom flertallets standpunkt vil også det sistnevnte spørsmål inntil videre stå uavklart.

Det saken gjelder, er om den norske lovgiver er villig til på en mest mulig positiv måte å sikre at de norske domstoler og forvaltningsorganer gjennomfører de internasjonale rettsregler. Vi mener at det på dette punkt ikke bør herske noen tvil i forhold til samene.

12.3.4. Utvalgets forslag

Et flertall på elleve av utvalgets medlemmer (Abelvik, Austenå, Engstrøm, Husabø, Hustad, Johansen, Johnsen, Kristensen, Lundgren, Samuelsberg og Varsi) tilrår at det ikke innføres noen bestemmelse om generell inkorporasjon av de folkerettslige regler som gjelder samene.

Et mindretall på syv av utvalgets medlemmer (formannen, Teigmo Eira, Jernsletten, Jåma, Sandvik, Sara og Urheim) foreslår en egen lovbestemmelse (inkorporasjonsregel) om at de folkerettslige regler som Norge er bundet av, og som har betydning for same-nes rettsstilling som etnisk minoritet, er å anse som en del av norsk rett.

12.4. FORSLAGENES FORM

Utvalget fremmer i denne utredning forslag om en del nye regler om forhold av betydning for den samiske befolkning i Norge. I dette avsnitt skal drøftes nærmere i hvilken form disse regler bør vedtas. Formen er med på å bestemme reglenes rangorden eller såkalte trinnhøyde i det hierarki som rettssystemet utgjør. Rangordenen har betydning i ulike sammenhenger, som vil bli berørt i det følgende.

I ett tilfelle er formen allerede fastlagt i kraft av retningslinjene i mandatet. Utvalget er pålagt å vurdere spørsmålet om egne grunnlovsbestemmelser om samenes rettsstilling, og et flertall av medlemmene fremmer på denne bakgrunn forslag om en slik bestemmelse i grunnlovs form.

Men for de øvrige spørsmål som utvalget drøfter i denne utredning, gir mandatet ingen retningslinjer med hensyn til den form eventuelle forslag bør vedtas i.

Det foreligger imidlertid visse rettslige begrensninger på utvalgets frihet til å velge

reglenes form. Dreier det seg om forslag til å endre eller oppheve gjeldende bestemmelser, må de nye regler ha samme rang som eller høyere rang enn de gamle. Dette er f.eks. aktuelt for de av utvalgets forslag som er ment å erstatte de nåværende regler om Norsk sameråd. Disse ble vedtatt ved kongelig resolusjon av 6. juni 1980, og for å oppheve eller endre dem kreves dermed en ny kongelig resolusjon eller en bestemmelse av høyere rang, f.eks. lov. En departementsbeslutning er derimot ikke tilstrekkelig.

I visse tilfelle er lovsformen nødvendig. Dette gjelder f.eks. de av utvalgets forslag som innebærer pålegg overfor fylkeskommuner og kommuner. Fylkeskommuner og kommuner pålegges blant annet å medvirke på ulike måter ved valg av representanter til det samiske sentralorgan. Som nevnt i punkt 12.1.3 foreslås det dessuten en fullmakt for Kongen til å pålegge fylkeskommuner og kommuner å gjennomføre også andre tiltak overfor den samiske befolkning. Det er alminnelig antatt at slike pålegg som her er nevnt, krever hjemmel i lov.

For flere av de andre forslag som fremmes, står man fritt i å velge vedtakelsesform.

Men fordi noen av forslagene krever lov, har utvalget funnet det hensiktsmessig at det gis en samlet lov om de spørsmål utvalget har vurdert, selv om altså noen av reglene ikke nødvendigvis trenger lovbehandling i Stortinget for å bli gyldige.

At det gis en lov om disse spørsmålene, betyr ikke nødvendigvis at hver enkelt regel som utvalget fremmer forslag om, bør komme til uttrykk i selve loven. En vanlig lovgivningsmetode er at Stortinget vedtar hovedbestemmelsene i lovs form, men overlater til andre organer å treffe utfyllende regler. Dette spørsmålet har blant annet betydning for hvilken framgangsmåte som vil være nødvendig ved en eventuell senere endring av reglene. Det synes hensiktsmessig å velge denne lovgivningsmetode for enkelte av de forhold utvalget fremmer forslag om.

Dette gjelder først og fremst for de mer teknisk pregete regler for valg av representanter til det samiske sentralorgan. Riktignok bygger reglene om samevalg, særlig det direkte valg, på de ordinære valgeregler, som er gitt i lovs form, og dette kunne tale for at også alle samevalgregler ble tatt inn i loven. Men det kan hevdes at å plassere alle disse regler i loven ville gjøre den uoversiktlig og tung å lese. Videre kan det anføres at valg til det sentrale samiske organ, både i den direkte og den indirekte form, vil representere en nyordning som det i praksis kan vise seg behov for justeringer av etter det første valg.

Og den mer omstendelige lovbehandlingen i Stortinget vil da virke tungvint.

Siden detaljreglene om valget således ikke bør vedtas av Stortinget, kan det reises spørsmål om hvilket organ som i så fall skal tillegges kompetanse på dette området.

Arbeidet med de vanlige valg er i statsforvaltningen lagt til Kommunalavdelingen i Kommunaldepartementet. Den ekspertise i valgspørsmål som befinner seg der, bør også benyttes i arbeidet med samevalgreglene. Mye kunne derfor tale for at myndigheten til å fastsette utfyllende bestemmelser om samevalget ble lagt direkte til departementet.

Prinsipielle grunner kan imidlertid tilsi at slike regler, som er av betydning for hele den samiske folkegruppe, ikke underlegges et departement, men løftes opp på regjeringsplan. Selv om det gjelder valgtekniske forhold, vil det også kunne dreie seg om visse prinsipielle spørsmål som angår forholdet mellom staten og samene, og som derfor tilsier regjeringsbehandling. Utvalget antar at spørsmål om endring av samevalgreglene derfor som hovedregel bør avgjøres ved kongelig resolusjon. Også i disse tilfellene vil spørsmålene bli forberedt i departementet, slik at den nødvendige ekspertise i alle fall blir trukket inn. Men om dette er utgangspunktet, bør likevel mindre viktige endringer kunne avgjøres direkte av departementet.

Utvalgets siktemål vil her oppnås ved at kompetansen i disse spørsmål legges til Kongen, som kan delegere vedtaksmyndigheten til departementet i de mindre viktige tilfelle.

For øvrig har utvalget vurdert spørsmålet om å delegere myndighet til det samiske sentralorgan i en del av de forhold det foreslås regler om. Generelt kan det anføres visse praktiske hensyn som tilsier å delegere myndighet i slike spørsmål til det samiske sentralorgan, f.eks. at endring da normalt vil kunne gjennomføres raskere enn ved lovbehandling i Stortinget. Men det må understrekes at spørsmålet her også er av prinsipiell art og er en del av det større problem om omfanget av det indre selvstyre som samene skal ha i forhold til statsmyndighetene. Dette omfang bør ikke fastlegges en gang for alle, men undergis en fornyet vurdering etter at de foreslåtte ordninger har fått virke en stund.

Når det gjelder visse av de valgregler som foreslås, kan det være tvil om hvor langt man på det nåværende tidspunkt bør gå når det gjelder å gi det samiske sentralorgan fullmakt til å endre reglene. Denne problemstilling er f.eks. aktuell når det gjelder

manntallskriteriene ved direkte valg til dette organet. I det utkast til en internasjonal urbefolkningskonvensjon som siden 1981 har vært til vurdering innen Verdensrådet for urbefolkninger, heter det i artikkel 1 i del II om «Civila och politiska rättigheter» (i svensk oversettelse foretatt av Nordisk sameråd):

«Varje urbefolkning har rätt att avgöra vilka personer och grupper av personer som tillhör denna befolkning.»

Meget kunne i og for seg tale for at norske myndigheter la dette prinsipp til grunn i forhold til samene, slik at det ble et internt samisk anliggende å avgjøre hvem som skulle anses å tilhøre samene som etnisk gruppe. Med andre ord ville det være det samiske sentralorgan selv som skulle fastlegge de nærmere kriterier for stemmerett ved samevalg.

På den annen side kan det også anføres visse hensyn til fordel for at avgjørelsesmyndigheten i dette spørsmål legges til Stortinget. Dette vil blant annet forhindre eventuell mistanke om at et flertall i det samiske sentralorgan endrer stemmerettskriteriene med sikte på å utelukke politiske motstandere fra deltakelse i organet. Det kan videre hevdes at stemmeretten er en individualrett av en slik viktighet at den bør vedtas i den mer høytidelige lovsformen – på samme måte som retten til i organet å tale det språk man behersker best (jfr. punkt 11.15.1). Lovsformen vil dessuten kunne bidra til å gi stemmerettskriteriene en form for status og anseelse, som vil kunne forhindre at de utsettes for unødig debatt og strid. Av betydning for spørsmålet her er også det forhold at det fra samene selv ikke er framsatt noe krav om at det samiske organ skal tillegges myndighet til å endre disse reglene.

De momenter vedrørende endringskompetansen som er nevnt i det foregående, har også gyldighet i forhold til bestemmelsene om valgkretsinndeling og mandatfordeling.

Både når det gjelder stemmerettskriteriene, og når det gjelder valgkretsinndeling og mandatfordeling, har utvalget valgt å foreslå at bestemmelsene gis som lov, slik at eventuelle senere endringer også må vedtas av Stortinget. Hensynet til samisk autonomi i slike spørsmål tilsier imidlertid at departement og storting normalt bør imøtekomme endringsforslag som måtte komme fra det samiske sentralorgan. Muligheten for å overføre kompetanse i slike spørsmål som omhandlet til det samiske organet bør dessuten vurderes på noe lengre sikt.

KAPITTEL 13.

Administrative og økonomiske konsekvenser av utvalgets forslag

Ansvar for kapitlets innhold og form ligger hos utvalgets medlem byråsjef Bjørn Engstrøm, Justisdepartementet.

13.1. INNLEDNING

Rundskriv P-3/83 fra Forbruker- og administrasjonsdepartementet stiller et generelt krav om at alle lovutvalg skal utrede de administrative og økonomiske konsekvenser av de forslag utvalgene måtte komme med. For Samerettsutvalget følger det samme av mandatet:

«I tilknytning til de forslag som utvalget eventuelt legger fram, bør utvalget også utrede de administrative og økonomiske konsekvenser som forslagene medfører . . .»

Når det gjelder flere av de forslag som fremmes i denne innstilling, er utvalget delt i ulike fraksjoner. I det følgende vil det også bli redegjort for virkningene av de forslag som bare har et mindretall av utvalgets medlemmer bak seg.

De forslag som fremmes, skal på enkelte områder erstatte nåværende ordninger. I slike tilfelle vil det bare være eventuelle tilleggsvirkninger og merkostnader i forhold til dagens situasjon som vil bli vurdert, ikke de totale administrative og økonomiske konsekvenser av de framtidige ordninger.

Redegjørelsen i dette kapitlet vil i første rekke dreie seg om de økonomiske konsekvenser. Administrative konsekvenser er også omtalt, men nærmere enkeltheter har utvalget gjort rede for i kapitlene 10, 11 og 14.

13.2. FORSLAGET OM GRUNNLOVSBESTEMMELSE

Virkningene av forslaget om en grunnlovsbestemmelse til vern av den samiske minoritet er behandlet utførlig foran i kapittel 10, særlig avsnitt 10.8. Det er vanskelig å si noe mer konkret om hvilke administrative og økonomiske konsekvenser grunnlovsforslaget vil få. Disse vil avhenge av de nærmere retningslinjer Stortinget vil trekke opp for den framtidige samepolitikk til enhver tid, og konsekvensene må gjøres til gjenstand for vurdering ved vedtakelsen av retningslinjene.

Det som her er sagt, gjelder særlig flertallets forslag til grunnlovstekst. Mindretallets (Martha Jåmas) forslag til grunnlovstekst vil ha mer direkte økonomiske og administrative konsekvenser. Det blir imidlertid ikke

gjort noe forsøk på å beregne disse konsekvensene nærmere da det må sies å være tvilsomt hvilke tilleggsfølger mindretallets forslag vil ha sammenliknet med flertallets forslag. Blant annet er det vanskelig å bedømme rekkevidden av vernet for samiske næringer, jfr. avsnitt 10.8.15 foran om begrunnelsen for mindretallets forslag.

13.3. FORSLAGET OM SAMISK SENTRALORGAN

13.3.1. Innledning

Det framtidige samiske sentralorgan vil etter utvalgets forslag være en videreføring av Norsk sameråd i dag. Når det derimot gjelder valg av organets medlemmer, foreslås det vesentlige endringer i forhold til de någjeldende reglene om oppnevning av Norsk sameråd.

Når det gjelder den framtidige valgordning, er utvalget delt i ulike fraksjoner. De ulike forslag vil gi noe ulike økonomiske og administrative konsekvenser knyttet til selve valget, noe som drøftes nærmere nedenfor.

Men uansett hvilke av forslagene til ny valgordning som blir gjennomført, vil de øvrige økonomiske og administrative konsekvenser ved det framtidige organ, i hvert fall i hovedsak, måtte bli de samme. Det er rekkevidden av organets myndighet som her er avgjørende, og som nevnt er det enighet om denne i utvalget.

Utvalgets forslag om samisk sentralorgan forutsettes ikke å nødvendiggjøre endringer i annen lovgivning. Forslagene vil dels erstatte reglene om Norsk sameråd, som er gitt ved kongelig resolusjon. Dels vil det være tale om regulering av forhold som det tidligere ikke har foreligget regler om.

13.3.2. Myndighet

Det samiske sentralorgan skal overta den myndighet som Norsk sameråd har i dag. Det gjelder her en hovedsakelig rådgivende myndighet, men med adgang for rådet til å disponere offentlige midler på visse områder. Det framtidige organ vil derved prinsipielt stå i samme stilling i forhold til andre – det være seg offentlige organer eller private institusjoner og personer – som det Norsk sameråd gjør i dag.

Etter mindretallets forslag skal det framtidige organ være rådgivingsorgan i samiske saker på alle forvaltningsnivåer, dvs. både

overfor stat, fylkeskommuner og kommuner. Dette innebærer ingen endring i forhold til Norsk sameråd.

Flertallet foreslår at de samiske interesser på fylkes- og kommunenivå skal kunne varetas av lokale sameutvalg (jfr. punkt 11.14.7). Derved vil det samiske sentralorgan særlig ha sin kontaktflate mot de sentrale myndigheter. Ser man isolert på det samiske sentralorgan, innebærer denne ordning i prinsippet en reduksjon av organets oppgaver i forhold til dagens situasjon. Men siden Norsk sameråd i sin virksomhet hittil har hatt nokså begrenset kontakt med myndighetene på fylkes- og kommunenivå, vil denne reduksjon neppe gi nevneverdige administrative eller økonomiske besparelser i praksis.

Utvalget foreslår ikke at det samiske sentralorgan skal være obligatorisk høringsinstans. Men de organer som skal treffe vedtak i saker av særlig betydning for den samiske befolkning, vil ha en sterk oppfordring til å forelegge slike saker for organet. Direkte plikt til å forelegge saker for organet følger dessuten av enkelte andre regler, først og fremst forvaltningsloven § 37. Det er det organ som skal treffe vedtak i en sak, som har ansvar for å vurdere hvorvidt uttalelse fra det samiske organet er nødvendig.

Det samiske organ kan også selv på eget initiativ ta opp og uttale seg om de spørsmål organet finner å være av særlig betydning for den samiske befolkning.

Utvalget foreslår ingen direkte regler om hvilken betydning en uttalelse fra det samiske sentralorgan bør tillegges, eller hvilken prioritet i saksgangen en selvstendig henvendelse fra sentralorganet bør ha for de ordinære forvaltningsorganer. Dette vil kunne variere meget fra sak til sak beroende dels på vanlige saksbehandlingsprinsipper, dels på mer politiske vurderinger. Det er i denne sammenheng viktig å ha for øye at formålet med utvalgets forslag først og fremst er å sikre at de samiske interesser blir gjenstand for vurdering i de saker hvor de er relevante. Utvalgets forslag innebærer også en understreking av at de samiske interesser blir lagt vekt på. Men det vil ikke være noen plikt for de vanlige organer til å la de samiske interesser slå gjennom i forhold til alle andre interesser i enhver sak.

Utvalget foreslår som nevnt ingen utvidelse av organets myndighetsområde i forhold til det som gjelder for Norsk sameråd. Men utvalget peker på at det vil være en naturlig utvikling i framtiden at organet får utvidet sine oppgaver når det gjelder visse sakområder av særlig betydning for den samiske be-

folkning. En slik utvidelse vil imidlertid ikke være noen direkte følge av utvalgets forslag. Vurderingen av de administrative og økonomiske konsekvenser ved overføring av nye oppgaver til organet må derfor skje i tilknytning til den enkelte delegasjon og kan derfor ikke konkretiseres nærmere her.

Det har under utvalgets arbeid vært reist spørsmål om hvilken betydning en framtidig delegering av oppgaver til det samiske sentralorgan vil kunne få delegering av statlig myndighet til fylkeskommuner og kommuner. Ingen av de oppgaver som det i dag antas å være aktuelt å tillegge det samiske organet, kan ses å skape noen problemer i forhold til delegasjonsadgangen overfor fylkeskommuner og kommuner. Det er helt på det rene at utvalgets forslag ikke vil skape noen slike problemer.

13.3.3. Medlemmer og sekretariat

Utvalget foreslår en økning av antallet medlemmer i det framtidige samiske sentralorgan i forhold til det som gjelder for Norsk sameråd i dag. Etter de ulike forslag skal organet ha 36, 39 eller 42 medlemmer.

Til reiseutgifter, inkludert kost og overnatting, for Norsk sameråds 18 medlemmer medgikk i 1983 244 000 kroner. Til møtegodtgjørelse og dekning av tapt arbeidsfortjeneste for medlemmene medgikk 142 000 kroner. Av dette beløp utgjorde dekning for tapt arbeidsfortjeneste 8 500 kroner. Norsk sameråd hadde i 1983 fire rådsmøter over i alt syv dager og møter i arbeidsutvalget og underutvalgene over i alt fem dager.

Tar man for beregningens skyld utgangspunkt i en uendret møtevirksomhet og reisevirksomhet i det framtidige organet i forhold til Norsk sameråd, vil økningen i utgifter til medlemmenes reiser beløpe seg til ca. 260 000 (1984-)kroner pr. år hvis organet får 36 medlemmer, til ca. 303 000 kroner pr. år hvis organet får 39 medlemmer, og til ca. 345 000 kroner pr. år hvis organet får 42 medlemmer. De tilsvarende tall for møtegodtgjørelse og tapt arbeidsfortjeneste vil være ca. 150 000 kroner (36 medlemmer), ca. 175 000 kroner (39 medlemmer) og ca. 200 000 kroner (42 medlemmer).

Men det er grunn til å regne med at det vil bli en økning i møtevirksomheten i det framtidige organet i forhold til Norsk sameråd i dag. Reiseutgiftene vil også kunne øke noe fordi medlemmene bor mer spredt. Med en høyere møtehyppighet vil økningen i utgiftene bli større enn tallene foran. Det er imidlertid på det nåværende tidspunkt ikke mu-

lig å ha noen begrunnet oppfatning om hvor store disse økningene vil bli.

Utvalget legger til grunn at selve økningen av organets medlemstall vil nødvendiggjøre en styrking av organets sekretariat, både når det gjelder saksbehandlersiden, og når det gjelder kontorphonale. Behovet er anslått til totalt to nye stillinger. Utgiftene til disse vil beløpe seg til ca. 350 000 kroner pr. år. I dette beløp er medregnet også utgifter til kontorhold og personaladministrasjon.

Hvorvidt en ytterligere styrking av sekretariatet vil bli nødvendig når organet eventuelt tillegges nye oppgaver i framtiden, må vurderes i tilknytning til den enkelte delegasjon.

I tabell 13.1 gis det en oversikt over de beregninger som er foretatt i dette punkt.

Tabell 13.1. Økningen i utgifter til det samiske sentralorgans medlemmer og sekretariat, under forutsetning av samme møteaktivitet som for Norsk sameråd i 1983.

Utgiftstype	Antall medlemmer totalt i organet		
	36	39	42
Reiseutgifter	260 000	303 000	345 000
Møtegodtgjørelse og tapt arb.fortj.	150 000	175 000	200 000
Sekretariat	350 000	350 000	350 000
Sum	760 000	828 000	895 000

13.3.4. Indirekte valg

13.3.4.1. Innledning

Ved vurderingen av konsekvensene både ved det indirekte valg, som omhandles i dette punkt, og ved det direkte valg, som omhandles i neste punkt, er det viktig å ha for øye at valget skal holdes bare hvert fjerde år. De omkostninger som omhandles, vil således ikke være av årlig karakter, men vil påløpe med fire års mellomrom.

Den enkelte kommunes (eventuelt fylkeskommunes) deltakelse i det indirekte valg er ikke obligatorisk, men forutsetter en lokal beslutning (jfr. punkt 11.13.7). Hvor mange kommuner som vil delta i det indirekte valg i de ulike valgkretser, kan det derfor på forhånd være noe vanskelig å ha en sikker formening om. I prinsippet vil det kunne la seg gjøre å ta for seg valgkrets etter valgkrets og vurdere hvor mange av kommunene som man antar vil delta i det indirekte valg. På dette grunnlag kunne man så foreta en økonomisk beregning for den enkelte krets. Men i flere av kretsene måtte valgdeltakelsen baseres på rene gjetninger, og det beregnete

totaltall ville derfor være forbundet med stor usikkerhet.

Beregningene i det følgende er i stedet knyttet til en stipulert «gjennomsnittskrets». Med dette unngår man riktignok ikke den usikkerhet som ligger i at den framtidige valgdeltakelse ikke er kjent. Men det endelige resultat blir antakelig like mye – eller like lite – pålitelig som ved den mer detaljerte framgangsmåte.

Det er grunn til å regne med at så å si alle kommuner i Finnmark vil delta i det indirekte samevalg. For Finnmark er det foreslått enten seks eller syv valgkretser. Med tyve kommuner i fylket vil dette gi et gjennomsnitt på omtrent tre kommuner i hver valgkrets. I de fleste av valgkretsene utenfor Finnmark vil antallet kommuner som vil delta, kunne ligge høyere enn dette gjennomsnittet – til dels betydelig høyere.

For beregningens skyld antas på denne bakgrunn at det som et gjennomsnitt for hele valgområdet vil være fem kommuner som deltar i valget i hver valgkrets. (En deltakelse på fem kommuner blir benyttet som et gjennomsnitt selv om det i visse tilfelle ikke er kommuner, men fylkeskommuner som skal delta.)

Hvert kommunestyre i disse fem kommuner skal velge fem valgmenn. Dette valget vil ventelig være en helt kurant sak og vil ikke medføre nevneverdige arbeidsbelastning verken for kommuneadministrasjonen (med hensyn til saksforberedelsen) eller de folkevalgte (med hensyn til selve valghandlingen). De økonomiske konsekvenser blir derved også ubetydelige.

Den enkelte same vil kunne innvirke på det indirekte samevalg på to måter, dels ved å fremme forslag på valgmenn, dels ved å fremme forslag på kandidater til det samiske sentralorgan. Ingen av disse forhold fører til nevneverdige omkostninger, verken av økonomiske eller annen art.

Det samiske sentralorgan vil ha til oppgave å oppnevne de fem medlemmene av kretssamevalgstyret (jfr. punkt 11.13.5). Som for kommunestyrenes oppgave ved valg av valgmenn er det her tale om en kurant sak, som ikke medfører nevneverdige arbeidsbyrder eller økonomiske konsekvenser. Det samme gjelder oppgavene for lederen av det samiske sentralorgan med hensyn til innkalling av første møte i kretssamevalgstyret og for det samiske sentralorgan med hensyn til behandling av eventuelle klager over feil ved valget.

13.3.4.2. Kretssamevalgstyret

De vesentligste kostnader ved avholdelse

av indirekte samevalg vil påløpe som følge av kretssamevalgstyrets oppgaver.

Kretssamevalgstyret skal for det første kunngjøre at indirekte valg skal holdes. Det legges til grunn at kunngjøring i «gjennomsnittskretsen» må finne sted i tre aviser. Annonser må inneholde både samisk og norsk tekst. Det antas at en 800 mm annonse vil være tilstrekkelig. Med en gjennomsnittlig millimeterpris på fire kroner vil kunngjøringen i «gjennomsnittskretsen» da totalt beløpe seg til ca. 10 000 kroner.

Kretssamevalgstyret har videre til oppgave å godkjenne forslag til valgliste, derunder å tilskrive listekandidatene og å forhandle med listeforslagets tillitsmann ved eventuelle uklarheter ved forslaget. Kretssamevalgstyret skal dessuten innkalle valgmennene til valgmøte, forestå valgoppgjør og føre valg-bok.

Det legges til grunn at kretssamevalgstyret i «gjennomsnittskretsen» vil ha behov for i alt fem møter på to timer hver for gjennomføring av sine oppgaver. Selve valgmøtet er her inkludert. For de fem medlemmene av kretssamevalgstyret vil dette samlet utgjøre 50 arbeidstimer. Legger man til grunn de nåværende satser (mars 1983) for godtgjørelse til medlemmer av statlige utvalg på 87,65 kroner pr. time, vil utgiftene til møtegodtgjørelse for kretssamevalgstyret i «gjennomsnittskretsen» beløpe seg til nærmere 4 500 kroner.

Skyssutgiftene settes skjønnsmessig til 300 kroner pr. medlem pr. møte, dvs. totalt 7 500 kroner. For 300 kroner vil man f.eks. kunne kjøre 150 km med bil etter de gjeldende satser (mars 1983).

Til kostutgifter medregnes likeledes skjønnsmessig et beløp på 2.200 kroner, (30 kroner x 2 medlemmer x 5 møter) + (125 kroner x 3 medlemmer x 5 møter).

Ved beregningen av utgiftene til tapt arbeidsfortjeneste for medlemmene av kretssamevalgstyret tas det utgangspunkt i forholdet mellom møtegodtgjørelse og tapt arbeidsfortjeneste for Norsk sameråd i 1983. Tapt arbeidsfortjeneste utgjorde her ca. seks prosent av møtegodtgjørelsen. Imidlertid må det her få en viss betydning at kretssamevalgstyrets møter vil være av kortere varighet enn møtene i Norsk sameråd. For et medlem av kretssamevalgstyret med noe reiseavstand vil et møte på et par timer kunne være like inngripende når det gjelder tapt arbeidsfortjeneste som et heldags møte i samerådet. Dette tilsier at andelen for tapt arbeidsfortjeneste settes noe høyere for kretssamevalgstyret enn for Norsk sameråd. Utvalget legger etter dette skjønnsmessig til grunn at tapt

arbeidsfortjeneste vil utgjøre 30 prosent av møtegodtgjørelsen for kretssamevalgstyret, dvs. 1 350 kroner, som her avrundes til 1 500 kroner.

Utgiftene til kretssamevalgstyret vil etter disse beregninger utgjøre samlet 25 700 kroner i «gjennomsnittskretsen».

13.3.4.3. Valgmenn

I «gjennomsnittskretsen» skal det velges 25 valgmenn (fem valgmenn i hver av de fem aktuelle kommuner). De må få dekket sine skyss- og kostutgifter ved fram møte til selve valget, samt eventuell tapt arbeidsfortjeneste. Det antas på den annen side ikke å være aktuelt å utbetale noen møtegodtgjørelse til valgmennene i forbindelse med utøvelsen av deres verv. Skyssutgiftene til valgmøtet settes til det samme beløp som for medlemmene av kretssamevalgstyret, dvs. 300 kroner pr. valgmenn, totalt 7 500 kroner. Utgiftene til kost blir likeledes det samme som for kretssamevalgstyret, dvs. 2 200 kroner, (30 kroner x 10 valgmenn) + (125 kroner x 15 valgmenn). Dekning for tapt arbeidsfortjeneste settes til 1 500 kroner. De samlede valgmennsutgifter vil da i «gjennomsnittskretsen» utgjøre 11 200 kroner.

Tabell 13.2 Anslagsvise utgifter ved avholdelse av indirekte samevalg (i kroner).

Utgiftstype	Antall kretser		
	12	13	14
Kunngjøring	120 000	130 000	140 000
Møtegodtgjørelse kretssamevalgstyret	54 000	58 500	63 000
Skyssutgifter kretssamevalgstyret	90 000	97 500	105 000
Kostutgifter kretssamevalgstyret	26 500	28 500	31 000
Tapt arbeidsfortjeneste kretssamevalgstyret	18 000	19 500	21 000
Skyssutgifter valgmenn	90 000	97 500	105 000
Kostutgifter valgmenn	26 500	28 500	31 000
Tapt arbeidsfortjeneste valgmenn	18 000	19 500	21 000
Sum	443 000	489 500	517 000

13.3.4.4. Oppsummering av de økonomiske beregninger

Foran er beskrevet de administrative gjøremål knyttet til indirekte valg. De anslagsvise utgifter ved avholdelse av indirekte samevalg i hele valgområdet etter de ulike alternativer for kretsinn deling framgår av tabell 13.2. Det må understrekes at det knytter seg

stor usikkerhet til disse tallene da det ikke lar seg gjøre å forutse fullt ut hvordan de ulike forhold av betydning for kostnadsberegningen vil arte seg ved et framtidig valg. Det minnes dessuten igjen om at dette er utgifter som pådras bare hvert fjerde år.

13.3.5. Direkte valg

13.3.5.1. Innledning

Ved det direkte samevalg vil både manntallsføringen og selve gjennomføringen av valget medføre omkostninger av en viss betydning. Samemanntallet skal føres av den ordinære manntallsfører, som derved får en tilleggsoppgave i forhold til dagens situasjon. Dessuten innføres tre nye organer, samemanntallsnemnd, samevalgstyre og kretssamevalgstyre.

De reelle utgifter ved gjennomføringen av direkte samevalg i framtiden er vanskelige å beregne. Samemanntall skal opprettes bare i de kommuner hvor det kommer anmodning om registrering. Det er på forhånd vanskelig å vite i hvor stor utstrekning dette vil skje. Det er dessuten grunn til å regne med meget store variasjoner mellom kommunene når det gjelder antall samer som vil bli manntallsført.

Utgiftene i forbindelse med manntallsføringen vil ventelig være størst ved det første valget. Det er ved det første valget det vil være flest meldinger om registerføring å behandle. Men på grunn av at innføring av samemanntall er omtvistet, kan det også tenkes at det må gå et par valg før manntallstilslutningen stabiliserer seg. Ved senere valg vil imidlertid arbeidet med samemanntallet bli mindre og i det vesentlige bare bestå av mer kurante ajourføringer.

De forhold som er nevnt, gjør det lite hensiktsmessig å forsøke å stipulere en «gjennomsnittskrets» for det direkte valg slik det foran er gjort for det indirekte valg. Dette betyr da at det ikke kan gjennomføres så detaljerte og uttømmende – om enn meget skjønnsmessige – beregninger for det direkte valg som for det indirekte. Framstillingen i dette punkt må bli mer omtrentlig. Men der hvor det er realistiske holdepunkter for beregninger, vil slike bli foretatt.

13.3.5.2. Samemanntallsfører

Samemanntallet skal føres av den ordinære manntallsfører, som derved vil få noe merarbeid. Omfanget av merarbeidet vil variere fra kommune til kommune og vil være

størst ved de første valg. Det anses ikke nødvendig med noen nye stillinger for dette formål. Men på de steder hvor merarbeidet er av et visst omfang, må manntallsføreren kunne engasjere timebetalt ekstrahjelp til å bistå seg i arbeidet.

Samemanntallsføreren oppgave vil være å sette opp utkast til samemanntall på grunnlag av de innkomne meldinger om manntallsregistrering sammenholdt med folkeregistret. Det vil her være tale om en tilnærmet vurderingsfri – og dermed mindre tyngende – virksomhet. De eventuelle skjønnsmessige vurderinger ved manntallsføringen vil først og fremst tilligge samemanntallsnemnda og samevalgstyret (jfr. nedenfor).

Til samemanntallsføreren oppgave hører også å sørge for kunngjøring av framgangsmåten ved manntallsregistrering. Omfanget av kunngjøringen, dvs. hvor mange aviser bekjentgjørelse skal rykkes inn i, må kunne varieres ettersom kommunen ligger innenfor eller utenfor et tradisjonelt samisk bosetningsområde. Men i prinsippet skal det skje en kunngjøring om adgangen til manntallsregistrering i hele valgområdet. Omkostningene ved dette vil totalt kunne beløpe seg til flere hundre tusen kroner ved hvert valg. Omkostningene er vanskelige å beregne nærmere.

Melding om manntallsregistrering skal skrives på særskilte meldingsskjema, som det samiske sentralorgan utarbeider. Samemanntallsføreren vil ha til oppgave å legge disse ut til publikum på egnede steder, postkontorer og liknende. Til en viss grad vil det også kunne bli tale om utsendelse av meldingsskjemaer når det kommer forespørsel om dette. Det vil i så fall påløpe visse porto- og ekspedisjonsutgifter.

Det som foran er sagt om utlegging og utsendelse av meldingsskjemaer, gjelder i normaltilfellene. Ved det første valg er det lagt opp til en spesialordning ved at meldingsskjemaer skal sendes uoppfordret til alle personer i stemmerettsalder i alle valgkretser unntatt Sør-Norge (om det i det hele tatt blir noen valgkrets her). Legger man til grunn antallet stemmeberettigete ved fylkes- og kommunevalget i 1983, vil det her være tale om i overkant av 620 000 utsendelser. Utvalget har lagt opp til at disse utsendelser skal forestås av samemanntallsførerne med de nødvendige hjelpere. Muligens vil det være mer rasjonelt å la en, sentral instans foreta en samlet utsendelse av alle skjemaer. Uansett vil organiseringen av utsendelsene medføre en del arbeid. Her vil det dessuten påløpe portoutgifter av en viss betydning. Prisen for massekorsbåndforsendelser er for

tiden på 1,50 kroner for forsendelser inntil 50 gram. 620 000 slike forsendelser vil beløpe seg til 930.000 kroner, men her er det mulighet for ulike rabatter avhengig av hvordan disse forsendelsene organiseres.

Trykkeutgifter til meldingsskjemaer og det informasjonsmaterielle som bør vedlegges, må også regnes med. Til selve utformingen av informasjonsmateriellet vil det være nødvendig med profesjonell bistand. Utgiftene vil variere etter hva slags materiell det dreier seg om. Tenker man seg en folder på 1-2 A4-sider i 750 000 eksemplarer, vil produksjonskostnadene anslagsvis kunne beløpe seg til 150-200 000 kroner.

13.3.5.3. Samemanntallsnemnd

Om valget av samemanntallsnemnd vises til punkt 11.12.7. For selve valget av nemnda vil det ikke påløpe omkostninger av betydning. Samemanntallsnemnd skal bare opprettes i de kommuner hvor det kommer melding om innføring i samemanntall. Og omfanget av nemndas arbeid vil variere meget ettersom hvor mange meldinger som kommer inn. Nemndas hovedoppgave vil være å gjennomgå samemanntallsførerenes utkast til samemanntall og eventuelt underrette dem som nemnda ikke finner å kunne innføre. I noen kommuner vil det antakelig være tilstrekkelig med bare ett møte til å avgjøre disse spørsmålene, mens det i andre kommuner vil være nødvendig med flere møter. Utgiftene til møte- og skyssgodtgjørelse og eventuelt til dekning av tapt arbeidsfortjeneste vil variere tilsvarende.

Etter nemndas gjennomgåelse av manntallsutkastet skal den foreta kunngjøring av tid og sted for utlegging av manntallet til offentlig gjennomsyn. I denne kunngjøringen skal det også opplyses om adgangen til å klage over samemanntallet og om den nærmere framgangsmåte ved klage. Utgiftene ved denne kunngjøring, som ventelig bare vil finne sted i en mindre del av landets kommuner, vil være vesentlig mindre enn ved samemanntallsførerenes kunngjøringer om manntallsregistreringen, som er omtalt foran, og som skal omfatte hele valgområdet.

13.3.5.4. Samevalgstyret

Om valg av samevalgstyret vises også til punkt 11.12.7. Heller ikke for dette valget vil det påløpe omkostninger av betydning. Også omfanget av samevalgstyrets arbeid vil kunne variere meget fra kommune til kommune, og det samme gjelder derved for utgiftene. Det man kan slå fast, er at det vil være en

parallellitet i arbeidsbelastningen mellom de ulike valgorganer innen den enkelte kommune. Lite arbeid for samemanntallsfører og samemanntallsnemnd vil også gi lite arbeid for samevalgstyret. Omvendt vil mange meldinger til behandling hos samemanntallsføreren og samemanntallsnemnda innebære mer arbeid for samevalgstyret, både med klagesaker over manntallet og med selve gjennomføringen av valget.

Det kan videre pekes på at utgiftene til samevalgstyret alltid må antas å ville ligge over utgiftene til samemanntallsnemnda i samme kommune, både fordi samevalgstyret har flere medlemmer, og fordi det har flere typer oppgaver. Samevalgstyret skal ikke bare avsi kjennelser om manntallsføringen, men også stå for gjennomføringen av selve valget.

Samevalgstyret skal dessuten to ganger kunngjøre når og hvor valget skal holdes. Her vil det være tale om utgifter av en viss betydning, selv om det bare er i kommuner hvor samemanntall er opprettet – ikke i hele valgområdet – at kunngjøring skal finne sted.

Det nevnes også at i den grad det blir nødvendig å oppnevne samiske suppleanter til de vanlige stemmestyrer, vil det påløpe noen mindre utgifter til godtgjørelse.

13.3.5.5. Kretssamevalgstyret

Om valg av kretssamevalgstyret se punkt 11.12.7. Dette valget vil ikke føre til utgifter av betydning. Når det gjelder arbeid og utgifter for kretssamevalgstyrets medvirking ved det direkte valg, gjelder stort sett det som er sagt om kretssamevalgsstyret i tilknytning til det indirekte valg, og det henvises til underpunkt 13.3.4.2 foran.

Det er likevel ikke fullstendig sammenfall i arbeidsoppgaver for kretssamevalgstyret ved de to valgformer. Ved det direkte valg vil det ikke finne sted noe valg møte hvor valgmannene skal avgi stemme. Dette betyr en betydelig innsparing av utgifter. På den annen side vil det ved det direkte valg være visse merutgifter knyttet til trykking av stemmesedler og til kunngjøring av valglistene.

13.3.6. Den blandete valgform

I det som her er kalt den blandete valgform, vil valget kunne holdes som direkte valg i noen kretser og som indirekte valg i andre. Spørsmålet er avhengig av oppslutningen om samemanntallet i den enkelte krets.

Dersom manntallet kommer opp i 200 navn og direkte valg skal holdes, vil det være vurderingene i punkt 13.3.5 som må legges til grunn for utgiftsanslaget i vedkommende krets.

Dersom manntallet overhodet ikke får noen tilslutning i kretsen og valget skal holdes som indirekte valg, vil det derimot være vurderingene i punkt 13.3.4 som må legges til grunn.

Dersom manntallet får en viss tilslutning i en krets, men ikke så mange navn som 200, skal valget holdes som indirekte valg. I slike tilfelle vil man imidlertid også få visse utgifter som foran er knyttet til drøftelsen av det direkte valg. De organer som har ansvar for manntallsføringen, dvs. samemanntallsføringen, samemanntallsnemnda og samevalgstyret, vil jo her måtte tre i funksjon, selv om det viser seg at valget skal holdes som indirekte valg. I en viss utstrekning vil derfor den blandede valgform medføre tilleggsutgifter både i forhold til en ordning med indirekte valg i alle valgkretser og i forhold til en ordning med direkte valg i alle valgkretser.

13.3.7. Andre virkninger

Andre virkninger av et nytt representativt samisk sentralorgan enn de som er nevnt i dette avsnitt – enten organet skal velges ved direkte eller indirekte valg – er omhandlet nokså utførlig i kapittel 11 foran (jfr. særlig punkt 11.9.3). Dette gjelder blant annet virkninger i forhold til det samiske samfunn mer allment, i forhold til de samiske organisasjoner, i forhold til andre etniske grupper og i forhold til andre offentlige organer. Det henvises om dette til framstillingen foran.

Det er påpekt at det samiske sentralorgan vil få samme myndighet som Norsk sameråd, og at organet derved prinsipielt sett vil komme i samme stilling i forhold til andre offentlige og private organer og institusjoner som Norsk sameråd i dag. Det kan imidlertid reises spørsmål om organet i disse sammenhenger likevel rent faktisk vil få en annen virkemåte enn Norsk sameråd. Det kan hevdes at organet – ikke som en følge av utvidet myndighet, men i kraft av en fordobling eller mer av medlemstallet, en styrking av sekretariatet og en endret valg måte – rent faktisk vil få en vesentlig større slagkraft enn Norsk sameråd. I denne forbindelse kan det framholdes at det nettopp er et siktemål med utvalgets forslag å opprette et organ som i tilstrekkelig grad kan målbære de samiske interesser i forhold til samfunnet for øvrig. Men samtidig vil eventuelle negative konsekvenser – først og fremst risikoen for forsin-

ket saksbehandling – kunne bli større jo mer innflytelsesrikt det samiske organet utvikler seg til å bli.

Det er meget usikkert hvor stor risikoen for en forsinkelse i saksbehandlingen vil være. Dette vil i stor grad bero på hvordan det framtidige samiske sentralorgan kommer til å innrette sitt arbeid – om det vil konsentrere seg om få og store saker eller uttale seg om mange saker, og hvor stor effektivitet det vil ha i organiseringen av sitt arbeid.

13.3.8. Oppsummering

Det framgår av punktene 13.3.5 til 13.3.7 at det er vanskelig å tallfeste de økonomiske konsekvensene av et direkte valg. Anslagene i underpunkt 13.3.5.2 viser imidlertid at avholdelse av direkte valg første gang vil bli betydelig mer kostbart enn indirekte valg. Dette sier imidlertid ikke noe om hvorvidt direkte valg generelt sett blir dyrere enn indirekte valg. Ut fra det tallmateriale som foreligger, er det vanskelig å si om og i hvor stor grad et direkte valg (når man ser bort fra valget første gang) vil føre til større omkostninger enn et indirekte valg.

13.4. FORSLAGET OM LOKALE SAMEUTVALG

13.4.1. Innledning

Opprettelse av sameutvalg på fylkes- og kommunenivå etter den særhjemmel som et flertall av utvalgets medlemmer foreslår, skal ikke være obligatorisk, men forutsetter et lokalt ønske og initiativ. Det er derfor på forhånd nokså vanskelig å ha noen begrunnet oppfatning om i hvor stor utstrekning lokale sameutvalg vil bli opprettet. Dersom den foreslåtte særhjemmelen blir gjennomført, er det grunn til å tro at opprettelse av sameutvalgene i praksis vil skje i medhold av denne særhjemmelen og ikke i medhold av kommunestyre- eller fylkeskommuneloven, fordi det er staten etter utvalgets forslag som skal dekke utgiftene ved de lokale sameutvalgene opprettet i medhold av særhjemmelen. Når det gjelder de økonomiske konsekvenser, vil det bli gjennomført beregninger for antatte «gjennomsnittsutvalg» på fylkesnivå og på kommunenivå, men det vil ikke bli gjort noe anslag for hvor mange slike utvalg som totalt vil bli opprettet. Når det gjelder andre enn de økonomiske virkninger av forslaget om lokale sameutvalg, henvises det til framstillingen i avsnitt 11.14 foran. Der drøftes blant annet forholdet mellom sameutvalgene og andre organer på regionalt og lokalt nivå, spørsmålet om sameutvalgene

som et eventuelt forsinkende element i saksbehandling m.m. Når det gjelder spørsmålet om instruksjonsmyndighet overfor lokale sameutvalg, må dette løses etter de alminnelige forvaltningsrettslige prinsipper blant annet i tilknytning til eventuell framtidig bevilgning eller delegering av myndighet til disse utvalgene.

Det er bare utgifter i forbindelse med sameutvalgenes møtevirksomhet – og sekretær oppgaver i den sammenheng – som vil bli vurdert. Hvorvidt det skal stilles midler til disposisjon for disse utvalgene til fordeling til samiske kulturaktiviteter i lokalsamfunnene – f.eks. etter mønster av de allmenne kulturstyrene – er et annet spørsmål, som ikke hører under dette utvalg å vurdere. Spørsmålet må eventuelt anses som en oppgave for Samekulturutvalget. Det kan her også pekes på muligheten for bevilgning av kulturmidler fra fylkesting og kommunestyre til fordeling av vedkommende sameutvalg.

13.4.2. Sameutvalg på fylkesnivå

Når det gjelder dekning av utgifter til nemnder på fylkesnivå, kommer i stor utstrekning reglene i fylkeskommuneloven § 45 og § 46 til anvendelse. Dette gjelder for nemnder opprettet både i medhold av fylkeskommuneloven og i medhold av særlov, såfremt vedkommende særlov ikke har egne bestemmelser om godtgjøring. Etter fylkeskommunelovens regler har medlemmene krav på skyss-, kost- og overnattingsgodtgjørelse og på dekning av tapt arbeidsfortjeneste. For særlig byrdefulle formannsverv skal det gis godtgjørelse for selve arbeidet. Fylkestinget kan vedta at det også skal gis godtgjørelse for arbeid i andre fylkeskommunale tillitsverv, men her har man altså etter loven ikke rett til godtgjørelse. I hvilken utstrekning det betales arbeidsgodtgjørelse (møtegodtgjørelse) og etter hvilke satser, vil dermed kunne variere fra fylkeskommune til fylkeskommune.

Siden det for de lokale sameutvalg vil være tale om statlig refusjon av utgiftene (jfr. avsnitt 13.6), er det naturlig med felles regler for alle fylkeskommuner. For beregningen her tas det da utgangspunkt i regulativet for statlige utvalg, og det legges til grunn at medlemmene skal ha utbetalt møtegodtgjørelse.

Sameutvalget skal ha fem medlemmer. Det legges skjønnsmessig til grunn for beregningen at «gjennomsnittsutvalget» på fylkesnivå vil holde seks møter på tre timer hver i løpet av et år. Med de någjeldende satser vil de årlige utgifter til møtegodtgjørelse beløpe seg til ca. 8 000 kroner. Det regnes med at et beløp som tilsvarer 30 prosent av dette beløp

(jfr. underpunkt 13.3.4.2) vil gå med til dekning av tapt arbeidsfortjeneste, dvs. tilnærmet 2 500 kroner. Skyssutgiftene må settes en del høyere enn for kretssamevalgstyret (jfr. igjen underpunkt 13.3.4.2) da avstandene innen fylket normalt vil være større enn avstandene innen den enkelte valgkrets. Skyssutgiftene settes da til 750 kroner pr. medlem pr. møte, totalt 22 500 kroner. Utgiftene til kost og overnatting settes til gjennomsnittlig 400 kroner pr. medlem pr. møte, totalt 12 000 kroner. De samlede årlige utgifter til medlemmene av et sameutvalg på fylkesnivå vil bli på ca. 45 000 kroner etter disse beregninger. Det understrekes at det gjelder skjønnsmessige anslag for et antatt «gjennomsnittsutvalg», og tallene må derfor leses med vesentlige forbehold.

Selv med betydelige feilmarginer vil det etter dette være et relativt lite beløp som vil gå med til sameutvalgets møtevirksomhet. En betydeligere utgift ved opprettelse av sameutvalg på fylkesnivå vil knytte seg til sekretærfunksjonen. Det er antydning at en hel stilling her vil kunne være passende. Dette vil i så fall kunne bety en årlig totalutgift – i tillegg til sameutvalgets møtevirksomhet – på nærmere 200 000 kroner.

Totalt kan det altså dreie seg om ca. kr 245.000 pr. år i hvert av de aktuelle fylker.

13.4.3. Sameutvalg på kommunenivå

I kommunestyreloven § 48 og § 49 finner man tilsvarende regler for nemnder på kommunenivå som dem som gjelder for nemnder på fylkesnivå etter fylkeskommuneloven § 45 og § 46 (jfr. punkt 13.4.2).

Som for sameutvalgene på fylkesnivå legges det her til grunn at det må være felles satser for godtgjørelse til medlemmene av kommunale sameutvalg uansett hvilken kommune det gjelder. Videre legges det til grunn – også i likhet med sameutvalgene på fylkesnivå – at medlemmene av sameutvalg på kommunenivå skal ha rett til møtegodtgjørelse.

Det vil være de samme typer utgifter som vil gå med til sameutvalg på kommunenivå som til sameutvalg på fylkesnivå. Møteaktiviteten antas å ville bli den samme for begge typer utvalg. Dette innebærer utgifter på ca. 8 000 kroner til møtegodtgjørelse for «gjennomsnittsutvalget». I og med at avstandene innen kommunene er vesentlig kortere enn innen fylkene, vil imidlertid de øvrige typer utgifter medføre mindre økonomiske belastninger i den enkelte kommune enn i det enkelte fylke. Dette gjelder for utgifter både til tapt arbeidsfortjeneste, skyss og kost. Over-

nattingsutgifter vil det dessuten neppe være aktuelt å utbetale til medlemmer av kommunale sameutvalg.

Sammenholdt med anslaget for sameutvalget på fylkesnivå foran på ca. 45 000 kroner kan de årlige utgifter til et tilsvarende «gjennomsnittsutvalg» på kommunenivå etter dette anslagsvis settes til 20 000 kroner.

Også sekretærutgiftene i forbindelse med et sameutvalg på kommunenivå vil være vesentlig lavere enn for tilsvarende utgifter på fylkesnivå. Behovet for sekretærhjelp vil variere etter det aktivitetsnivå det enkelte kommunale sameutvalg ønsker å legge seg på. Dersom det f.eks. legges til grunn at sekretærbehovet for et sameutvalg på kommunenivå utgjør en femtedel av sekretærbehovet for et sameutvalg på fylkesnivå, vil det i kommunesammenheng (med statlig refusjon) dreie seg om nærmere 40 000 kroner i året. Totalt kan det altså dreie seg om ca. 60 000 kroner pr. år i hver kommune i landet med kommunalt sameutvalg.

13.5. FORSLAGET OM STORTINGSMELDING

Det samiske sentralorgans årsmelding skal sendes til Kongen, som framlegger den i melding til Stortinget. Dette innebærer bare en videreføring av den ordning som gjelder i dag for Norsk sameråd.

Minst en gang i stortingsperioden skal Kongen (i den nevnte stortingsmeldingen) gi retningslinjer for den politikk regjeringen akter å føre overfor den samiske minoritet. Dette representerer en nyordning i forhold til dagens situasjon. Arbeidet med meldingen vil føre til en økt arbeidsbyrde for regjeringen, og det antas at Kontoret for samiske spørsmål i Kommunaldepartementet må få en styrket bemanning. Men utvalget har ikke tatt konkret stilling til behovet her.

Siktemålet med en stortingsmelding med retningslinjer for samepolitikken vil blant annet være å trekke Stortinget sterkere med i vurderingen av de samepolitiske spørsmål. Ordningen vil derved – om formålet skal innfris – medføre en noe større arbeidsbelastning for Stortinget i denne type saker. Men igjen er det vanskelig å si noe mer konkret om omfanget av merarbeidet.

For å følge opp de retningslinjer for samepolitikken som vil bli gitt i stortingsmeldingen, vil det kunne bli nødvendig med en ytterligere styrking av det administrative apparat på ulike forvaltningsnivåer. Omfanget av et eventuelt behov her vil være avhengig av hvilke tiltak regjering og storting finner nødvendig å iverksette i forhold til den sam-

iske befolkning. Utvalget fremmer selv ikke forslag om slike tiltak i denne utredningen. En vurdering av de administrative og økonomiske konsekvenser kan da ikke skje her, men må foretas i tilknytning til det enkelte tiltak som senere måtte bli foreslått.

13.6. FORSLAGET OM STATENS ØKONOMISKE ANSVAR

Utvalget foreslår at staten skal ha det økonomiske ansvar for de utgifter som vil påløpe for fylkeskommuner og kommuner som følge av gjennomføringen av de regler utvalget foreslår, og som følge av de pålegg som senere vedtas i medhold av disse regler.

Forslaget innebærer at det må utarbeides visse refusjonsregler for statens dekning av fylkeskommunenes og kommunenes utgifter. Disse refusjonsregler må administreres. Men det forutsettes at man her vil kunne nytte sjablongmessige regler, og at administreringen av disse neppe vil være særlig byrdefull. Antakelig bør det her være mer enn tilstrekkelig med en ny saksbehandlerstilling. Det anses naturlig at denne i så fall knyttes til Kontoret for samiske spørsmål i Kommunaldepartementet. En hel saksbehandlerstilling vil totalt kunne beløpe seg til nærmere 200 000 kroner pr. år.

For øvrig medfører ikke forslaget om statens økonomiske ansvar virkninger som bør gjøres til gjenstand for vurdering her. Omfanget av de økonomiske overføringer fra staten – utover det som knytter seg til opprettelse og drift av det samiske sentralorgan og de lokale sameutvalg – vil bero på statsmyndighetenes vedtak i framtiden og kan ikke vurderes nærmere av utvalget.

13.7. FORSLAGET OM INKORPORASJON AV FOLKERETTLIGE REGLER

Mindretallets forslag om å innføre en bestemmelse om inkorporasjon av de folkerettslige regler som har betydning for sameenes rettsstilling som etnisk minoritet, vil ikke medføre økte byrder for forvaltningens saksbehandling. Den norske stat må under enhver omstendighet antas å ville oppfylle sine folkerettslige forpliktelser. Det arbeid og de omkostninger som følger med disse forpliktelser, må den norske stat i alle tilfelle bære. En bestemmelse om inkorporasjon vil imidlertid kunne medføre at noe av arbeidet med de internasjonale regler som ellers ville ha falt på forvaltningen, blir flyttet over til domstolene. Hvilke økonomiske konsekvenser dette vil få for domstolene, vil blant annet avhenge av omfanget av og antall saker som blir anlagt. Forslaget får neppe noen administrative konsekvenser for domstolene.

KAPITTEL 14.

Merknader til de enkelte bestemmelser**14.1. MERKNADER TIL UTKAST TIL GRUNNLOVSBESTEMMELSE OM DEN SAMISKE FOLKEGRUPPES RETTSSTILLING**

Når det gjelder tolkingen av de foreslåtte grunnlovstekster, henvises til avsnitt 10.8.

14.2. MERKNADER TIL UTKAST TIL LOV OM SAMETING OG ANDRE SAMISKE RETTSFORHOLD (SAMELOVEN)

Til lovens tittel og oppbygging

De fleste av lovutkastets bestemmelser angår Sametinget. Det er derfor naturlig at Sametinget nevnes i lovens tittel. (Om selve benevnelsen sameting henvises til merknadene til § 1-3 nedenfor.)

Men utkastet gjelder også flere andre samiske rettsforhold, slik som lokale sameutvalg, stortingsmelding med retningslinjer for samepolitikken, statens økonomiske ansvar og forholdet til folkeretten. Den tittel som er valgt, tar også hensyn til dette.

Utvalget ser det dessuten som naturlig at regulering av en del andre samiske rettsforhold bør kunne inntas i loven gjennom framtidig lovgivning. Her tenkes det særlig på eventuelle regler som følge av utvalgets senere delutredninger og som følge av de utredninger Samekulturutvalget legger fram.

Lovutkastet er bygd opp med tanke på en slik framtidig utvidelse. Hvert kapittel i loven har en egen paragrafnummerering. Tilføyelse av et nytt kapittel på et senere stadium trenger derved ikke medføre endringer i paragrafnummereringen i loven for øvrig. Her kan det dessuten pekes på at det i kapittel 1 er foreslått bestemmelser først og fremst av vesentlig og mer prinsipiell karakter. Den naturlige framgangsmåte ved en eventuell senere utbygging av loven vil da kunne være at det i kapittel 1 inntas en hovedbestemmelse om det aktuelle rettsforhold, og at de nærmere bestemmelser inntas som et eget kapittel senere i loven.

Lovutkastet er skrevet som et «maksimumsutkast» i den forstand at det inneholder regler for både direkte, indirekte og «blandet» valg til Sametinget. Det inneholder dessuten regler for lokale sameutvalg og for inkorporasjon av folkerettslige regler av betydning for samene. Det er dissens i utvalget når det gjelder disse spørsmål, og enkelte av reglene må eventuelt strykes alt etter hvil-

ken av de foreslåtte løsninger som til slutt velges.

Til § 1-1. Lovens formål

Bestemmelsen gjentar den målsetting som er uttrykt i flertallets forslag til grunnlovsbestemmelse.

Utvalget er som nevnt delt i synet på hensiktsmessigheten av å nedfelle en slik formulering i grunnloven. Men det er enighet i utvalget om selve innholdet i regelen.

Med de bestemmelser utvalget fremmer forslag om, og den mulighet for senere tilføyes det her legges opp til, vil loven framstå som en allmenn «samelov», slik det også er angitt i lovens tittel. Det er vanlig at lover av denne allmenne karakter har en innledende formålsbestemmelse, noe utvalget finner naturlig også i denne sammenheng.

§ 1-1 angir den overordnede målsetting for samepolitikken. Det lovforslag utvalget fremmer i denne utredning, inneholder regler om enkelte samepolitiske virkemidler. Bestemmelser om andre virkemidler vil som nevnt kunne tilføyes ved senere utvidelse av loven.

Til § 1-2. Forholdet til folkeretten

Bestemmelsen fastslår at de folkerettslige regler som Norge er bundet av, og som har betydning for samenes rettsstilling som etnisk minoritet, er å anse som en del av norsk rett. Dette gjelder både nåværende og framtidige, både skrevne og uskrevne, folkerettsregler. Når det gjelder den nærmere tolking av bestemmelsen, henvises til punkt 12.3.1.

Til § 1-3. Sameting og sameutvalg

Første ledd slår fast at den samiske folkegruppe i Norge skal ha et eget landsomfattende sameting valgt av og blant samene. De nærmere regler om valg måten framgår av senere bestemmelser i og i medhold av loven.

Sametinget vil på flere måter være en videreføring av Norsk sameråd. Men det foreslås også vesentlige endringer i forhold til Norsk sameråd. Blant annet foreslås det minst en fordobling av medlemstallet sammenliknet med Norsk sameråd, og særlig foreslås det endringer når det gjelder måten å utpeke medlemmer på. Den nyordning som ligger i forslaget om valg av det framtidige organets medlemmer – både i den direkte og den indirekte form – er det naturlig å markere ved å

gi det framtidige organ et annet navn enn Norsk sameråd, nemlig Sametinget. Ting er en vanlig betegnelse på allmenne representative forsamlinger. Her kan nevnes ikke bare storting, men også betegnelser som f.eks. studentting og idrettsting.

Første ledd innebærer at det skal opprettes et sameting.

Når det på den annen side gjelder sameutvalg i fylker og kommuner, framgår det av annet ledd at slike kan opprettes. Men det er i senere bestemmelser lagt opp til at slike organer bare skal opprettes i fylker og kommuner hvor det foreligger en tilstrekkelig lokal interesse for det.

Bestemmelsen omhandler representative organer for de norske samer i forhold til norske myndigheter og ikke samisk representasjon mer generelt, f.eks. på nordisk plan. Sametinget og sameutvalgene skal således være organer for den samiske folkegruppe i Norge.

Utvalget anser det ikke nødvendig med noen presis avgrensning av begrepet «den samiske folkegruppe» i denne innledende prinsippbestemmelse. For en nærmere beskrivelse av ulike sider ved den samiske folkegruppes livssituasjon henvises til kapittel 3 om samene i Norge og kapittel 4 om samene som etnisk gruppe. Som omtalt i avsnitt 9.2 mener utvalget med betegnelsen «det samiske folk» samene i alle de nordiske land (og eventuelt Sovjetunionen). Når utvalget bruker betegnelsen «den samiske folkegruppe» eller «befolkning», mener det samene i Norge.

Utvalget har ikke tatt stilling til Sametingets møtested. Det bør overlates til organet selv å avgjøre om det ønsker et fast sted for sine møter, eller om møtestedet skal variere, slik som for Norsk sameråd i dag.

Til § 1-4. Retningslinjer for norsk samepolitikk

Første ledd er en videreføring av den ordning som i dag gjelder for Norsk sameråd. Bestemmelsen formulerer ingen direkte plikt for Sametinget til å utarbeide årsmelding. Dette vil være opp til organet selv. Men bestemmelsen bygger på den forutsetning at det som regel vil bli utarbeidet en årsmelding.

Andet ledd fastlegger en bestemt saksbehandling for samepolitikken på sentralt nivå. De retningslinjer som framlegges, skal ta sikte på å gjennomføre formålet etter § 1-1. Men for øvrig vil det nærmere innhold i disse retningslinjer være overlatt til den framtidige utvikling.

Når det gjelder tolkingen av annet ledd,

henvises til punkt 12.1.1. De retningslinjer som gis etter annet ledd, retter seg først og fremst mot regjeringen og andre statlige myndigheter, både sentrale og regionale. Men man kan regne med at de vil virke veiledende også for fylkeskommuner og kommuner.

Tredje ledd gir Kongen hjemmel til å treffe vedtak overfor fylkeskommuner og kommuner som ledd i oppfølgingen av retningslinjene i stortingsmeldingen etter annet ledd. Som nevnt i punkt 12.1.3 er det viktig å få konkretisert de mer generelle samepolitiske retningslinjer i vedtak som er praktisk gjennomførbare på lokalt nivå. Derved vil de oppgaver som legges til fylkeskommuner og kommuner, bli presisert og avgrenset.

Tredje ledd gir Kongen hjemmel til å gi pålegg overfor fylkeskommuner og kommuner. Det er likevel grunn til å regne med at påleggselementet vil være underordnet fordi de oppgaver av samepolitisk karakter som de sentrale myndigheter legger til fylkeskommuner og kommuner, etter § 1-5 skal følges opp med en klar anvisning av statlig finansiering.

Fylkeskommunenes og kommunenes virksomhet er regulert dels i allmenne lover, om fylkeskommuner av 16. juni 1961 og om styret i herreds- og bykommunene av 12. november 1954, dels i en rekke spesiallover.

Vedtaket etter tredje ledd må holde seg innenfor rammen av spesiallovgivningen for fylkeskommunenes og kommunenes virksomhet. Vedtaket etter tredje ledd må respektere både selve lovreglene og de generelle og individuelle vedtak – truffet av statlige, fylkeskommunale eller kommunale organer – i medhold av denne spesiallovgivning. Det siktes her blant annet til lovgivning angående skolevesen, sosialomsorg, bygningsvesen, arealplanlegging m.m., som har bestemmelser om kompetansefordeling, saksbehandling og avgjørelsens innhold.

Tredje ledd vil etter dette ha sitt virkeområde først og fremst på sakområder som ikke er særskilt regulert ved spesiallovgivning. Antakelig vil det først og fremst være i tilknytning til nye tiltak på det samepolitiske område som staten ønsker å legge til fylkeskommuner og kommuner, at vedtak etter tredje ledd vil kunne være aktuelt. Men det vil også kunne være tale om vedtak i tilknytning til allerede iverksatte – men ikke lovregulerte – tiltak. F.eks. vil tredje ledd gi hjemmel for å gi pålegg om ytterligere kommunal medvirkning i forbindelse med Samisk utviklingsfonds virksomhet, dersom regjeringen skulle finne særskilt vedtak om dette ønskelig.

Tredje ledd kan også komme inn som hjemmel for utfyllende vedtak på allerede lovregulerte sakområder. På grunnlag av tredje ledd kan Kongen således gi instruksjoner som inneholder retningslinjer for fylkeskommunale og kommunale myndigheters utøvelse av skjønn. Dette gjelder for skjønn som utøves både i henhold til spesiallovgivningen og i henhold til den alminnelige kompetanse etter fylkeskommuneloven og kommunestyrelsen.

Når det gjelder tolkingen for øvrig av tredje ledd, henvises til punkt 12.1.3.

Til § 1-5. Statens økonomiske ansvar

Når det gjelder tolkingen av denne bestemmelse, henvises til punkt 12.2.1.

I forskrifter etter annet ledd bør spørsmålet om godtgjørelse til Sametingets og sameutvalgenes medlemmer reguleres nærmere.

Til § 2-1. Sametingets og sameutvalgenes arbeidsområde

Bestemmelsens ordlyd er i det vesentlige hentet fra § 2 nr. 1 i vedtektene for Norsk sameråd.

De oppregnede typer saker skal særlig berøre den samiske folkegruppe. Dette kan være tilfelle selv om også andre grupper samtidig er berørt i noen grad. Men saker som ikke berører samene i større grad enn andre grupper i landet, vil det være mindre naturlig å behandle i de særskilte samiske organene. Gjelder det saker som Sametinget eller sameutvalgene tar opp til behandling på eget initiativ, har dette spørsmålet liten betydning, da organene i slike tilfelle selv avgjør hva som er slike saker som bestemmelsen omhandler. Gjelder det derimot spørsmålet om en sak bør forelegges et samisk organ etter § 2-3, kan det i visse tilfelle oppstå tvil om forholdet til § 2-1. En naturlig framgangsmåte vil her kunne være å forespørre det aktuelle samiske organ om det selv anser saken for å ligge innenfor sitt ansvarsområde.

Med uttrykket den samiske folkegruppe menes samene i Norge. Dette er likevel ikke til hinder for at organene kan behandle saker som berører alle samer uavhengig av landegrensene.

Bestemmelsen gir ikke hjemmel for noen vedtaksmyndighet for Sametinget og sameutvalgene. Slike spørsmål reguleres av § 2-2.

Til § 2-2. Sametingets og sameutvalgenes myndighet

Første ledd første punktum gir en hovedregel om at Sametinget og sameutvalgene har rådgivende myndighet. Om begrunnelsen for denne hovedregel henvises til avsnitt 11.10. Bestemmelsen svarer til det som i dag gjelder for Norsk sameråd.

Etter første ledd annet punktum kan Sametinget og sameutvalgene likevel gis vedtaksmyndighet når det gjelder disponering av offentlige midler til bestemte formål. Også dette er overensstemmende med reglene for Norsk sameråd. Utvalget tenker seg at Sametinget i første omgang umiddelbart overtar Norsk sameråds oppgaver når det gjelder å fordele midler til samisk husflid og håndverk og til samiske organisasjoner, og at det senere vurderes å utvide denne form for vedtaksmyndighet også til andre områder. Dels kan det her være tale om å la Sametinget overta fordelingen av midler til samiske formål som i dag disponeres av andre organer. Dels kan det være tale om å gi Sametinget disposisjonsrett over nye bevilgningsposter som måtte bli opprettet, f.eks. som en oppfølging av retningslinjene etter § 1-4 annet ledd.

Lokale sameutvalg kan i prinsippet få overført midler til videre fordeling enten fra sentrale myndigheter eller fra fylkesting eller kommunestyre. F.eks. mottar Samisk kulturnemnd i Nordland kulturmidler til fordeling fra Nordland fylkesting.

Fullmakten i annet punktum om vedtaksmyndighet når det gjelder disponering av offentlige midler, er det strengt tatt ikke nødvendig å ta inn i loven. Også uten lovhjemmel ville Sametinget og sameutvalgene kunne bli tillagt slik myndighet. Annet punktum er likevel tatt med for å markere at fordeling av midler til samiske formål er en nærliggende og naturlig oppgave for de samiske organer, særlig Sametinget. Samtidig bør den modifikasjon til første punktum som dette innebærer, framkomme uttrykkelig i loven, slik den gjør i dag i § 2 i vedtektene til Norsk sameråd, slik at man ikke skal få inntrykk av at den myndighet som i dag tilligger Norsk sameråd, er blitt begrenset.

Første ledd annet punktum gir ikke fullmakt til å delegere annen vedtaksmyndighet til Sametinget og sameutvalgene enn den som er nevnt. Bestemmelsen gir f.eks. ikke hjemmel for å gi organene adgang til å treffe bindende vedtak angående arealanvendelse eller angående bruk av samisk språk i den alminnelige offentlige virksomhet. Dersom slik vedtaksmyndighet skal legges til organene, kreves hjemmel i annen lovgivning.

Det kan stilles spørsmål om det bør tas inn en egen fullmakt for Kongen til en mer vidtgående delegasjon av myndighet. Utvalget mener imidlertid at eventuell vedtaksmyndighet for de samiske organer på slike områder som nevnt bør komme som eventuelt resultat av overveielser i tilknytning til en nærmere vurdering av de konkrete saksfelter, dvs. når det gjelder de nevnte eksempler, dels i utvalgets egne senere delinnstillinger, dels i Samekulturutvalgets innstilling.

Annet ledd fastslår at Sametinget og sameutvalgene har en alminnelig initiativrett. Selv om det i utgangspunktet foreligger en slik alminnelig initiativrett, vil både organenes arbeidskapasitet og deres vurdering av hva som er fornuftige arbeidsoppgaver, i praksis sette rammer for hvilke spørsmål som blir tatt opp. Organene kan ta opp de saker de vil på sitt arbeidsområde, og kan legge slike saker fram for de offentlige myndigheter og private institusjoner de måtte ønske. Disse regler er igjen i hovedsak de samme som gjelder for Norsk sameråd i dag.

I medhold av annet ledd kan de samiske organer også legge saker fram for hverandre. Et kommunalt sameutvalg kan f.eks. gjøre Sametinget oppmerksom på en sak i lokalmiljøet som det mener har generell betydning for større samegrupper, og Sametinget kan innhente uttalelser fra sameutvalgene i fylker og kommuner i saker hvor dette anses naturlig.

Til § 2-3. Innhenting av uttalelse fra Sametinget og sameutvalgene

Paragrafen bygger på det som i dag gjelder for Norsk sameråd.

En sak kan sies å ha allmenn interesse for den samiske folkegruppe etter første ledd når den berører alle eller en vesentlig del av samene i Norge. Det samme gjelder når en sak berører samene i to eller flere fylker. En sak kan også være av allmenn interesse selv om den direkte angår bare en mindre gruppe samer, såfremt den er av prinsipiell samepolitisk karakter.

Under behandling av en sak vil det normalt være aktuelt å innhente uttalelse bare fra ett av de samiske organer. Både sakens art og avgjørelsesorganets plassering i forvaltningshierarkiet vil som oftest klart fortelle hvilket samisk organ det er aktuelt å henvende seg til. Sentrale myndigheter vil normalt henvende seg til Sametinget, myndigheter på fylkesplan til et eventuelt sameutvalg i fylket og myndigheter på kommuneplan til et eventuelt sameutvalg i kommunen. Dersom lokalt sameutvalg ikke er opp-

rettet i vedkommende fylke eller kommune, vil Sametinget være rette uttalelsesinstans i samiske spørsmål.

Det er det organ som skal treffe avgjørelse i saken, som har ansvar for at uttalelse blir innhentet etter § 2-3. Det må være adgang til å sette frist for når uttalelse må være avgitt.

§ 2-3 gir ikke påbud om at Sametinget og sameutvalgene skal være obligatoriske høringsinstanser (jfr. om dette i punkt 11.10.4).

Det vil ikke være en saksbehandlingsfeil etter § 2-3 dersom et organ unnlater å innhente uttalelse i de tilfelle som er omhandlet. Plikt til å innhente uttalelse fra et samisk organ kan imidlertid følge av andre bestemmelser, blant annet § 37 i forvaltningsloven og eventuelle bestemmelser i særlovgivningen. I uttrykket bør det utvalget uansett ment å legge en sterk oppfordring til å innhente uttalelse fra det aktuelle samiske organ i de omhandlede tilfelle. Som nevnt er også dette en videreføring av det som gjelder for Norsk sameråd.

På hvilket stadium i saksbehandlingen en sak bør forelegges de samiske organer, må vurderes konkret. Her kan ulike hensyn trekke i forskjellige retninger. En foreleggelse tidlig i saksbehandlingen vil på den ene side gi det samiske organ mulighet for å påvirke saken allerede fra starten av. På den annen side vil det ofte kunne være vanskelig å ta stilling til de alternative løsninger av en sak før konsekvensene av avgjørelse i ulike retninger er nærmere utredet, noe som ofte først kan skje et stykke ut i saksbehandlingen.

Til § 2-4. Valgperiode

Loven stiller ikke noe krav om når sameutvalgenes funksjonstid begynner å løpe. Den enkelte kommune og fylkeskommune står her fritt. Utvalget vil peke på at det er vanlig praksis at valg av nemnder både på kommuneplan og fylkesplan følger den ordinære valgperioden for kommunestyre og fylkesting. Det vil for øvrig kunne være uheldig med skifte av kommunalt sameutvalg mens forberedelsene til et eventuelt direkte eller «blandet» sametingsvalg pågår, og før valget er avsluttet, på grunn av de oppgaver sameutvalgene er tillagt ved sametingsvalg i egenskap av samevalgstyre.

Selv om det antakelig vil være mest praktisk å la sameutvalgenes funksjonstid følge den vanlige funksjonstid for nemnder i den kommunale og fylkeskommunale forvaltning, vil det etter § 2-4 ikke være noe til hinder for opprettelse av sameutvalg midt i

kommunestyrets eller fylkestingets valgperiode dersom det reises krav om dette.

Siste punktum fastslår at Sametingets valgperiode regnes fra 1. oktober i valgåret. Modellen er her den ordning som gjelder for Stortinget. Alternativt kunne Sametingets funksjonstid begynt å løpe fra 1. januar slik som for fylkesting og kommunestyre. Begrunnelsen for denne utsettelse er at det er nødvendig med en viss tid for å få fordelt og besatt vervene i de ulike styre, råd og utvalg på fylkes- og kommuneplan. Noe tilsvarende behov gjør seg ikke gjeldende i forbindelse med Sametinget. Og da det er uheldig å la medlemmene av et slikt organ sitte «på oppsigelse» lenger enn strengt nødvendig, bør det nyvalgte Sametinget kunne begynne å fungere så raskt som mulig etter valget.

Til § 2-5. Sekretærordning

Spørsmålet om sekretærordning for Sametinget og sameutvalgene er behandlet i punkt 11.15.2. I loven er det ikke naturlig å ta inn bestemmelser om sekretariatenes størrelse. Blant annet vil bemanningsbehovet her kunne endre seg over tid. Det er derfor gitt en fullmakt for Kongen til å gi nærmere bestemmelser om dette.

Sametingets sekretariat foreslås å bli en videreføring av Norsk sameråds sekretariat. Første ledd annet punktum tar først og fremst sikte på senere nyansettelser og er ikke ment å gi de ansatte i Norsk sameråds sekretariat noe dårligere oppsigelsesvern enn det de har i dag.

Til § 2-6. Forhandlingspråk

I utgangspunktet er det Sametinget som fastsetter nærmere bestemmelser om språkbruken i Sametinget og sameutvalgene, jfr. fullmakten i § 2-7 nedenfor. § 2-6 representerer en begrensning i denne fullmakten.

På bakgrunn av § 2-6 kan verken Sametinget eller det enkelte sameutvalg ved flertallsvedtak beslutte at det skal tales enten bare samisk eller bare norsk. Bestemmelsens siktemål er å ta hensyn til de meget varierende ferdigheter i samisk og norsk språk som finnes innenfor den samiske folkegruppe, og den fastslår språkfrihet som en individuell rettighet. Bestemmelsen innebærer i seg selv ikke noe påbud om at de muntlige forhandlingene skal tolkes. Når det i hvert fall gjelder Sametinget, antar utvalget at dette likevel i praksis vil bli den normale ordning.

Til § 2-7. Forretningsorden

Fullmakt til å fastsette nærmere forretningsorden for Sametinget og sameutvalgene er lagt til Sametinget. Fullmakten er begrenset av de alminnelige lovbestemte regler for saksbehandling m.v. for offentlige organer, som også vil gjelde de nye samiske organer. Her siktes det blant annet til forvaltningsloven og offentlighetsloven.

Spørsmål som vil kunne reguleres i medhold av fullmakten, er f.eks. språkbruken i Sametinget og sameutvalgene (med unntak for begrensningen i § 2-6), blant annet spørsmål om tolking, bruk av samisk og norsk språk i saksdokumentene, språklige kvalifikasjoner for ansatte i Sametingets sekretariat m.v. Dessuten vil man kunne regulere spørsmål om f.eks. møtested, møtehyppighet, avstemningsregler, inhabilitet, arbeidsutvalg og underutvalg, føring av protokoll, eventuell observatørstatus for samiske organisasjoner og andre, instruks for sekretariatet m.v. Utvalget foreslår selv enkelte slike bestemmelser som overgangsregler i medhold av § 5-2 annet ledd.

Til § 3-1. Valgkretser og mandatfordeling

Når det gjelder de nærmere vurderinger ved utformingen av første ledd, henvises til avsnitt 11.11.

Ifølge annet ledd skal det fra hver valgkrets velges tre medlemmer med varamedlemmer. Varamedlemmene er ikke personlige, men følger valglistene (ved forholdsvalg) eller den rekkefølge de er valgt i (ved flertallsvalg). Det framgår av § 11 i utkastet til bestemmelser i medhold av loven (jfr. nedenfor) at det alltid skal velges minst fem varamedlemmer fra hver krets.

Til § 3-2. Samemantall

Det framgår av bestemmelsen at registrering i samemantall er en frivillig ordning. Samemantallet føres kommunevis.

Samemantallet skal være offentlig. Nærmere bestemmelser om offentlig utlegging av mantallet er foreslått i § 2 i utkast til bestemmelser i medhold av loven og følger dessuten også av § 17 i utkastet.

Til § 3-3. Valgmåte

Når det gjelder de nærmere vurderinger ved utformingen av denne paragraf henvises til punkt 11.9.12.

Til § 3-4. Stemmerett ved direkte valg

For å ha stemmerett ved direkte sameingsvalg må man fylle følgende to fellesvilkår: Man må ha stemmerett ved kommunevalgstyrevalg i valgkretsen, og man må avgi erklæring om at man oppfatter seg selv som same. Erklæringen skal gjenspeile et faktisk subjektivt forhold, selv om kontrollen med et slikt subjektivt, ikke-observerbart forhold vanskelig kan bli særlig inngående.

I tillegg til de nevnte vilkår kreves for stemmerett ved direkte sametingsvalg at man fyller minst ett av de objektive vilkår som er nevnt i bokstavene a til d.

Bokstavene a til c tilsvarer de vilkår som gjelder for stemmerett til Delegationen för sameärenden (sameparlamentet) i Finland. Med «hjemmespråk» menes et språk som vedkommende benyttet i hjemmet under oppveksten. Ofte brukes her betegnelsen morsmål. Dersom vedkommende har benyttet flere språk i hjemmet under oppveksten, er det tilstrekkelig at samisk er ett av disse, med mindre bruken av samisk har vært helt underordnet.

Likestilt med foreldre i bokstav b er adoptivforeldre, men ikke fosterforeldre.

Bokstav d varetar behovet for å kunne benytte selve samemanntallet som referanse ved avgjørelse av spørsmålet om stemmerett. Dermed unngås de mer skjønnspregete vurderinger som kan oppstå i tilknytning til bokstavene a til c. Likestilt med barn er adoptivbarn. Det er ikke tilstrekkelig å være barnebarn av en person i manntallet. En person har stått i samemanntall etter bokstav d hva enten årsaken til strykingen er dødsfall eller melding om stryking.

Generelt sett bør manntallskriteriene praktiseres lempelig i den grad de innebærer skjønnsmessige avgjørelser.

Utvalget har drøftet om det i tillegg til de objektive kriterier som er foreslått i bokstavene a til d, også skulle tas med som alternative vilkår for det første at noen har inngått ekteskap med en som for øvrig fyller vilkårene for å stå i manntallet, for det andre at noen har hatt sin oppvekst i samiskpreget grend eller bygd, eller for det tredje at noen har vært bosatt i samiskpreget grend eller bygd i minst ti år. Det siste kriteriet ville blant annet ta sikte på personer som har slått rot i et samisk miljø i voksenalder. Men utvalget er blitt stående ved at de nevnte kriterier ville representere en for sterk utvidelse av kretsen av stemmeberettigete.

Til § 3-5. Stemmerett ved indirekte valg

Paragrafen innfører en særskilt valg-

mannsordning i forbindelse med det indirekte sametingsvalg.

Valgmennene skal være samer. Det er ikke lagt opp til noen nærmere kontroll av hvem som er same i denne sammenheng. Utvalget antar at det er alminnelig kjent i lokalmiljøet hvem som er same, og forutsetter at denne kunnskap blir lagt til grunn ved valg av valgmenn. Det anses naturlig at stemmerettskriteriene ved det direkte valg etter § 3-4 benyttes som veiledning for vurderingen av valgmennenes etniske bakgrunn.

For å sikre at valgmennene har den nødvendige tilknytning til vedkommende valgkrets, kreves at de skal fylle vilkårene for stemmerett ved kommunestyrevalg i det fylke eller den kommune de velges fra, jfr. lov om kommunestyrevalg og fylkestingsvalg § 1.

Av annet ledd framgår at valgmennene som hovedregel skal velges av kommunestyret, men at valget i visse tilfelle skal foretas av fylkestinget. I utgangspunktet er det en frivillig ordning om kommunestyret (eller fylkestinget hvor det er aktuelt) skal delta i det indirekte valg ved å velge valgmenn. Men deltakelse kan kreves av en fjerdedel av kommunestyret (eller fylkestinget) eller av tyve samer. Tyve tilsvarer det antall underskrifter som kreves for å stille valgliste (jfr. § 6 i utkastet til bestemmelser i medhold av loven).

Bestemmelsen i annet ledd siste punktum tar først og fremst sikte på krav som framsettes av det foreskrevne antall stemmeberettigete i en kommune eller en fylkeskommune. Bestemmelsen vil for så vidt også gjelde krav fra en fjerdedel av kommunestyre eller fylkesting. Her vil det være mindre behov for bestemmelsen, men den kan også i disse tilfelle være en praktisk ordensforskrift.

Av tredje ledd framgår at ti samer i kommunen eller tyve samer i fylket kan fremme forslag på kandidater til valgmannsvalget. Dette forutsetter at det bekjentgjøres når valget skal finne sted, og på hvilken måte forslagene skal fremmes.

Når det gjelder antall underskrifter for å framsette forslag på valgmenn overfor kommunestyret, er tallet satt så lavt som ti. Siden lovforslaget for øvrig i § 3-5, annet ledd (om krav på indirekte valg), § 3-5, tredje ledd (forslag på valgmenn overfor fylkestinget) og § 3-6, fjerde ledd (forslag til valgliste) har tallet tyve alle steder, bør det vurderes om tallet ti skal heves til tyve av hensyn til ensartethet i reglene.

Den nevnte forslagsprosedyre er ikke obligatorisk. Forslag vil også kunne framsettes av kommunestyrets eller fylkestingets medlemmer i forbindelse med selve valget. Dette

vil være nødvendig i de tilfelle det ikke fremmes noe forslag fra lokale samegrupper. Egne forslag fra kommunestyrets eller fylkestingets medlemmer vil derimot være mindre naturlig hvor et noenlunde representativt utvalg av samene i lokalmiljøet engasjerer seg som forslagsstillere.

Det framgår av kommunestyreloven § 16 fjerde ledd tredje punktum og fylkeskommuneloven § 17 fjerde ledd tredje punktum at valg på valgmenn skal foregå som forholdsvalg når et medlem av kommunestyret eller fylkestinget krever det. Denne mulighet for at valget vil bli holdt som forholdsvalg (listevalg), tilsier at forslag på kandidater fra de ulike samegrupper alltid bør inneholde minst fem navn.

Dersom noen kandidater står oppført på flere forslag, må de forespørres av kommunestyret hvilket forslag de vil stå på.

I likhet med i første ledd er begrepet same ikke nærmere definert verken i annet eller tredje ledd. Det henvises til det som er sagt om dette foran i tilknytning til første ledd.

Til § 3-6. Valgbarhet og forslagsrett

Reglene om valgbarhet og forslagsrett er de samme ved direkte og indirekte valg med det unntak at valgbarhet og forslagsrett ved det direkte valg er knyttet til samemantallet, mens dette ikke gjelder for det indirekte valg. Ved indirekte valg er det bare krav om at kandidater og forslagsstillere må være «samer» uten nærmere spesifisering. Man får derved de samme kontrollspørsmål vedrørende etnisk bakgrunn som ved § 3-5 (jfr. foran).

Av tredje ledd framgår at man ikke kan være medlem av Sametinget samtidig som man er ansatt ved Sametingets sekretariat. Bestemmelsen gjelder både midlertidig og permanent ansatte. Dersom personale ved Sametinget ønsker å stille til valg, må de søke permisjon før valglisten med deres navn kan godkjennes. Dersom de blir valgt, må permisjonen begynne å løpe før de kan ta sete i Sametinget.

Etter fjerde ledd er det et vilkår at kandidatene har samtykket i å motta valg. Det forutsettes at forslagsstillerne innhenter samtykke fra hver enkelt kandidat før disse føres opp på forslaget til valgliste. I tillegg er det tatt inn bestemmelser i forskriftene om utøvelse av retten til å kreve fritak for valg.

Til § 3-7. Forholdsvalg og flertallsvalg

Både ved direkte og indirekte valg skal valget som hovedregel skje som listevalg.

Det antas at det i normaltilfellene vil bli fremmet minst to listeforslag i hver krets. Valget skal da holdes som forholdsvalg.

Når det i unntakstilfellene stilles bare en eller ingen valgliste, kan forholdsvalg ikke gjennomføres. Valget skal da skje som flertallsvalg. Nærmere bestemmelser om dette er tatt inn i utkastet til bestemmelser i medhold av loven nedenfor.

Til § 3-8. Tidspunkt for valget

Det anses praktisk å knytte det direkte samevalg til et av de vanlige valg, og stortingsvalget er her ansett som det mest naturlige. Dette er fastslått i første ledd. Det følger av bestemmelsen at direkte sametingsvalg skal holdes også på søndag i de tilfelle dette er vedtatt for stortingsvalget.

For at sametingsvalget skal skje på noenlunde samme tid i alle valgkretser uavhengig av valgmåten – såfremt den blandete valgform blir innført – må også indirekte sametingsvalg knyttes tidsmessig til stortingsvalget, slik det framgår av annet ledd. Formålet er her å sikre at valgfallet i en krets ikke skal kunne påvirke stemmegivningen i en annen. Det er derfor gitt en bestemmelse i forskriftene om hemmeligholdelse av valgfallet inntil valget er avsluttet i samtlige kretser. For å virkeliggjøre denne bestemmelse er det påkrevd at den tidsmessige avstand mellom valgene i de ulike kretser blir kortest mulig.

Dersom valget utelukkende skal kunne holdes som indirekte valg, faller poenget med annet ledd bort. I tilfelle vil man stå friere når det gjelder fastlegging av valgtidspunkt.

Til § 3-9. Utfyllende forskrifter om valget

Et utkast til slike forskrifter fremmes i avsnitt 15.3 (jfr. merknader til utkastet i avsnitt 14.3 nedenfor).

Til § 4-1. Når sameutvalg skal opprettes

Første ledd gir bestemmelser om opprettelse av sameutvalg i fylker, og annet ledd gir bestemmelser om opprettelse av sameutvalg i kommuner. I begge tilfelle skal organene ikke opprettes direkte i kraft av loven, men først etter at det er reist nærmere krav om dette i vedkommende fylkeskommune og kommune. Tanken er at etablering av sameutvalg skal utspringe fra et levende behov i lokalsamfunnet.

Retten til å kreve slike organer opprettet er formet som en minoritetsrett. I fylker er det

tilstrekkelig at en fjerdedel av fylkestinget eller hundre samer med stemmerett ved kommunestyrevalg i fylket krever det. For kommuner kan krav framsettes av minst en fjerdedel av kommunestyret eller femti samer med stemmerett ved kommunestyrevalg i kommunen.

Bestemmelsen i begge ledds siste punktum tilsvarer bestemmelsen i § 3-5 annet ledd siste punktum, og det henvises til merknadene til § 3-5.

Til § 4-2. Valg av medlemmer til sameutvalg

Vilkårene for å være medlem av et sameutvalg er de samme som for å være valgmann ved indirekte sametingsvalg etter § 3-5 første ledd (jfr. merknadene til denne bestemmelsen foran).

Adgangen til å fremme forslag på sameutvalgsmedlemmer etter tredje ledd tilsvarer likeledes ordningen ved valg av valgmann etter § 3-5 tredje ledd siste punktum.

Det framgår av kommunestyreloven § 16 fjerde ledd tredje punktum og fylkeskommuneloven § 17 fjerde ledd tredje punktum at valg på sameutvalgsmedlemmer skal foregå som forholdsvalg når et medlem av kommunestyret eller fylkestinget krever det. Denne mulighet for at valget vil bli holdt som forholdsvalg (listevalg), tilsier at forslag på kandidater fra de ulike samegrupper alltid bør inneholde minst fem navn, som er det antall medlemmer som skal velges.

Til § 5-1. Ikrafttredelse

Når det gjelder igangsettelse av de ordninger som foreslås i dette lovutkast, henvises til merknadene nedenfor til § 29 i utkast til bestemmelser i medhold av loven.

Til § 5-2. Overgangsregler

Første ledd fastslår at Sametinget er en videreføring av Norsk sameråd. Utvalget foreslår i § 2-1 at Sametingets arbeidsområde skal tilsvare det som gjelder for Norsk sameråd, og Sametinget forutsettes å utøve den beslutningsmyndighet Norsk sameråd har i dag (jfr. merknadene til § 2-2). Sametinget vil derved videreføre de løpende saker for Norsk sameråd i den grad det er behov for det. Utvalget antar videre at det vil være naturlig med en kontinuitet i forholdet mellom Norsk sameråd og Sametinget når det gjelder sekretariatsordning, oppbevaring av protokoller m.v., og formuleringene i første ledd tar også sikte på dette.

Første ledd gir ingen tilleggsfunksjoner til

Sametinget utover det som framgår av § 2-1 og § 2-2.

Fullmakten i annet ledd skal sikre minimumsregler om arbeidsordningen allerede til første møte i de nye organene. Utvalget fremmer selv forslag til enkelte bestemmelser i henhold til fullmakten (jfr. avsnitt 15.3 med merknader i avsnitt 14.3 nedenfor).

14.3. MERKNADER TIL UTKAST TIL BESTEMMELSER I MEDHOLD AV LOV OM SAMETING OG ANDRE SAMISKE RETTSFORHOLD (SAMELOVEN)

Til ukastets innhold og oppbygging

Utkastet til bestemmelser i medhold av lov om sameting og andre samiske rettsforhold (sameloven) er i likhet med utkastet til lov foran skrevet som et «maksimumsutkast». Dette betyr at det inneholder regler for både direkte, indirekte og «blandet» valg til Sametinget. Det inneholder dessuten enkelte regler om lokale sameutvalg. Det er som nevnt dissens i utvalget når det gjelder disse spørsmål, og enkelte av reglene må eventuelt strykes/omformuleres/omplasseres alt etter hvilken av de forelåtte løsninger som til slutt velges.

Til § 1. Samemanntallsfører

Føringen av samemanntallet foreslås lagt til samme person som fører manntallet ved stortingsvalget.

Fristene i annet ledd er satt med sikte på den blandete valgform. Ved et «rent» direkte valg vil ordningen med foreløpig manntall pr. 30. april falle bort, og fristene for kunnngjøring og manntallsregistrering kan da settes til senere tidspunkter. (Ved et rent indirekte valg faller hele § 1 bort.)

Kunnngjøringsplikten i annet ledd har ingen parallell i de ordinære valglover, men anses nødvendig ved den blandete valgform hvor innføring i samemanntallet er avhengig av søknad fra de stemmeberettigete, og disse bør få den oppfordring til å innlevere søknad som ligger i en slik kunnngjøring.

Det forutsettes at departementet utarbeider standardiserte opplegg for denne kunnngjøring og for de øvrige kunnngjøringer som skal finne sted i forbindelse med sameTINGSVALGET.

Det anses naturlig at utarbeidelse av skjemaer for melding til samemanntallet, med blant annet spørsmål om samisk tilhørighet, legges til det sentrale samiske organ selv. Ved det første valget vil denne oppgaven tilligge Norsk sameråd, jfr. § 30 nedenfor.

Personer som er blitt innført i samemantallet ved tidligere valg, trenger ikke sende ny melding, med mindre de i mellomtiden har flyttet til en ny kommune eller krevd seg strøket av manntallet etter tredje ledd.

Av tredje ledd framgår at det er en frivillig sak om den som fyller vilkårene, ønsker å stå i samemantallet eller ikke.

Fjerde ledd vil få virkning først ved annen gangs valg. Ved utarbeidelse av manntallet skal det tas utgangspunkt i manntallet fra forrige valg. Ved annen gangs og senere valg vil manntallsføringen bestå i ajourføring av et allerede foreliggende manntall. Denne ajourføring vil være av varierende omfang i de ulike valgkretser, men vil generelt sett være langt mindre arbeidskrevende enn første gangs opprettelse av manntallet.

Til § 2. Samemantallsnemnd

Paragrafen bygger på stortingsvalgloven § 3 annet ledd og § 4 første ledd. (Ved et rent indirekte valg faller paragrafen bort.)

I kommuner hvor det verken ble utarbeidet samemantall ved forrige sametingsvalg eller kommer inn melding om innføring i samemantall før utløpet av fristen i § 1 annet ledd, skal det ikke opprettes same-mantallsnemnd, da nemnda i slike tilfelle ikke vil ha noen oppgaver.

Underretning etter annet ledd må skje så raskt at klagefristen i tredje ledd i.f., dvs. 15. april, kan overholdes av dem som ønsker å klage.

Tidsrommet for offentlig gjennomsyn av samemantallet vil etter tredje ledd («minst fem virkedager») i praksis kunne bli vesentlig kortere enn det som gjelder for stortingsvalget etter stortingsvalgloven § 4 første ledd. Dette skyldes at det ved den blandete valgform må gis tid til utarbeidelse av foreløpig manntall. Ved et rent direkte valg vil tidsrommet for offentlig gjennomsyn kunne fastsettes i samsvar med det som gjelder for de vanlige valg.

Det er bare samer som har rett til å klage over manntallet. Noen streng praktisering av etnisitetskravet er det imidlertid neppe grunn til her. Selv om det er tvil om klagerens etniske bakgrunn, bør klagen likevel realitetsbehandles, da det må være i alles interesse at påståtte feil ved manntallet blir avklart.

Klagerett forutsetter alminnelig stemmerett innen valgkretsen. Man har full anledning til å klage over samemantallet i en annen kommune enn der man selv stemmer, såfremt det gjelder en kommune i samme valgkrets.

Til § 3. Samevalgstyre

Paragrafen bygger på stortingsvalgloven § 8. Også § 8 nr. 1 annet ledd angående de tilfelle manntallsførerens distrikt er delt i eller mellom flere valgsovn, forutsettes lagt til grunn i de tilfelle som der er omhandlet. (Ved et rent indirekte valg faller paragrafen bort.)

Av første ledd framgår at innkomne klager skal avgjøres innen 30. april. Denne regel er knyttet til den blandete valgform hvor størrelsen på samemantallet pr. 30. april er avgjørende for om det i den enkelte krets skal være direkte eller indirekte valg.

Det er klager innkommet innen fristen i § 2 i.f., dvs. 15. april, og som gjelder manntalls-meldinger innlevert innen 15. mars, jfr. § 1 annet ledd, som skal avgjøres innen 30. april. Det bør imidlertid understrekes at klager over manntallet også kan innleveres til samevalgstyret etter 15. april, men eventuelle feil som sameutvalgstyret finner, vil da ikke få betydning for avgjørelsen om valgformen.

Samevalgstyrets kjennelser om manntallsføringen kan videre innankes for Sametinget etter § 25. I praksis vil det være vanskelig å få avgjort slike anker innen 30. april i forbindelse med det foreløpige manntallet. Men dersom det ved den senere ankebehandling avdekkes feil ved avgjørelsen av manntalls-meldinger innlevert innen 15. mars, vil dette i prinsippet kunne få betydning for valg-måten.

Til § 4. Kretssamevalgstyre

Ved utarbeidelse av paragrafen er det sett hen til bestemmelsene om fylkesvalgstyre i stortingsvalgloven §§ 9 og 10. Tanken er at kretssamevalgstyret skal ha tilnærmet de samme oppgaver ved sametingsvalg som fylkesvalgstyret ved stortingsvalg.

Med den inndeling av valgkretser som er foreslått i § 3-1 i loven, vil kretssamevalgstyret bestå av samevalgstyret i to kretser, nemlig Karasjok og Kautokeino, idet disse kommuner utgjør egne valgkretser alene.

Til § 5. Kunngjøring

Særskilt kunngjøring om valg måten er bare påkrevd ved den blandete valgform. Ved et rent direkte valg eller et rent indirekte valg er det tilstrekkelig at kunngjøringen inneholder opplysninger om valgliste. Når det gjelder et rent direkte valg, henvises det også til merknadene til § 16 nedenfor.

Til § 6. Krav til valgliste

Paragrafen bygger på stortingsvalgloven § 13 og delvis også på lov om kommunestyrevalg og fylkestingsvalg § 13.

Det kan ikke gis oppreisning for oversittelse av fristen i bokstav a.

Angivelse av hvilket valg det gjelder etter bokstav b, tar sikte på å holde listeforslag som gjelder sametingsvalg atskilt fra stortingsvalget.

Etter bokstav c skal listeforslaget være utfyllt med dobbelt så mange personer som det skal velges sametingsmedlemmer fra kretsen. Derved sikres at det alltid også blir valgt varamedlemmer fra en krets. Forslagsstillerne har ikke adgang til å forhåndskumulere kandidater. Dette henger sammen med at de stemmeberettigete er avskåret fra å endre valglistene.

Til § 7. Tilbakekallelse av forslag til valgliste

Paragrafen bygger på stortingsvalgloven § 13 nr. 4. Det kan ikke gis oppreisning for oversittelse av fristen i annet punktum.

Til § 8. Utøvelse av listekandidaters rett til å bli fritatt for valg

Bestemmelsene i § 8 har sin bakgrunn i lovens § 3-6 fjerde ledd som gjør det til en frivillig sak å motta valg til Sametinget. Valgfriheten må normalt utøves i god tid før valget, dvs. innen 1. august, for ikke å gå tapt (jfr. likevel merknadene til § 12).

Til § 9. Godkjenning av valglistene

Paragrafen bygger på stortingsvalgloven § 14 nr. 1 og nr. 3. Kunngjøring etter mønster av § 14 nr. 2 anses bare aktuelt ved direkte sametingsvalg (jfr. merknadene til § 18).

Når det gjelder indirekte valg, er krettsamevalgstyrets mulighet for å kontrollere kandidatenes og forslagsstillerens samiske tilhørighet begrenset. Det er likevel anledning til å ta dette spørsmål opp med den utpekte tillitsmann for listeforslaget.

Til § 10. Flertallsvalg

Paragrafen gir regler for det tilfelle at intet eller bare ett forslag til valgliste blir godkjent i en krets. Valget foregår i så fall som flertallsvalg etter bestemmelsene i lov om kommunestyrevalg og fylkestingsvalg § 38 første ledd nr. 2. Utvalget antar at flertallsvalg bare vil forekomme i unntakstilfelle.

Annet punktum er strengt tatt overflødig, men er tatt med for å understreke et forhold som ellers kunne skape uklarhet. Velgerne (ved direkte valg) og valgmennene (ved indirekte valg) kan altså selv fremme forslag på kandidater ved flertallsvalg.

Til § 11. Fastsettelse av valgutfallet

Ved forholdssvalg skal hver liste såvidt mulig tildeles så mange varamedlemmer som den får sametingsmedlemmer, med tillegg av to. En liste som blir representert, kan således ha minimum ett sametingsmedlem med tre varamedlemmer eller maksimum tre sametingsmedlemmer med fem varamedlemmer.

Ved flertallsvalg skal det med den foreslåtte mandatfordeling med tre sametingsmedlemmer fra hver krets velges fem varamedlemmer. I tilfelle av stemmelikhet avgjøres valgutfallet ved flertallsvalg ved loddtrekning.

Verken ved forholdssvalg eller flertallsvalg velges personlige varamedlemmer.

Til § 12. Utøvelse av retten til å bli fritatt for valg ved flertallsvalg

Paragrafen gir kandidater som ikke tidligere har hatt anledning til å tilkjenne seg om de ønsker å motta valg, en mulighet for å si fra seg valget. Bestemmelsene gjelder bare i de unntakstilfelle hvor det holdes flertallsvalg, og bare overfor kandidater som ikke har stått på godkjent valgliste. Listekandidater har jo allerede hatt anledning til å frasi seg valg etter § 8.

Fristen for å svare i siste punktum på tre dager tilsvarende bestemmelsen i stortingsvalgloven § 48. Tre dager kan synes som en kort frist, men er begrunnet i behovet for å få en raskest mulig avklaring av valgutfallet.

Til § 13. Valgbok

Ved utarbeidelse av paragrafen er sett hen til stortingsvalgloven §§ 45 og 47 første ledd.

Til § 14. Klage

Klagefristen er satt såpass kort som til åtte dager for at det nyvalgte sameting skal kunne behandle alle klager på sitt første møte. Fristen har en parallell i stortingsvalgloven § 57.

Klageretten er søkt avgrenset til dem som antas å ha en berettiget interesse i å kunne klage.

Til § 15. Ugyldighet og nyvalg

Det nye valg skal såvidt mulig foregå etter de samme regler som for det valg som erklæres ugyldig.

Som eksempel på en feil som kan opprettes uten nyvalg, kan nevnes feil ved opptellingen av stemmesedlene.

Sametinget kan erklære et valg for ugyldig både etter klage og av eget tiltak.

Til § 16. Kunngjøring om manntallsføring

Ved et rent direkte valg vil kunngjøring om valgliste etter § 5 og om melding til manntallet etter § 16 kunne slås sammen.

Samer som tidligere ikke har registrert seg i samemanntall, f.eks. fordi de (innenfor rammen av den blandete valgform) primært ønsker et indirekte valg i kretsen, har ved § 16 likevel anledning til å delta i valget når det viser seg at deres primære standpunkt ikke vant fram.

Til § 17. Endelig samemanntall

Endelig samemanntall er det manntall som skal legges til grunn for stemmegivingen ved direkte sametingsvalg, mens foreløpig samemanntall, jfr. §§ 1 til 3, er avgjørende for hvilken valg måte den enkelte krets skal ha. (Bestemmelsene om foreløpig manntall er som nevnt bare aktuelle ved den blandete valgform.)

Paragrafen gir uttrykk for en hovedtanke ved utformingen av det direkte sametingsvalget, nemlig at man i størst mulig utstrekning har søkt å bygge på reglene for det vanlige valg. Det er henvist til reglene i stortingsvalgloven da sametingsvalget foreslås holdt samtidig med stortingsvalg, jfr. lovens § 3-8. Men på de fleste punkter gjelder tilsvarende bestemmelser også for kommune- og fylkestingsvalg.

Rett til å klage over manntallet har enhver same med stemmerett ved kommunestyrevalg i valgkretsen. Jfr. her også klagerett over samemanntallsnemndas foreløpige manntall etter § 2 i.f. og ankerett over samevalgstyrets kjennelser etter § 25. Adgangen til å få overprøvd manntallsføringen gjelder derved en videre personkrets enn retten til å klage over det direkte valg for øvrig, jfr. § 14 hvor klageretten er avgrenset til personer med forslagsrett etter lovens § 3-6, dvs. personer som er innført i samemanntall. Begrunnelsen for denne særordning for overprøving av manntallsføringen henger sammen med den blandete valgform og det forhold at det er manntallsoppslutningen som er avgjørende for valg måten. Også samer som ikke står i manntallet, vil da kunne ha en direkte interesse i å få overprøvd om manntallsføringen er korrekt. Blir det derimot innført et rent direkte valg, er det naturlig at klageretten også når det gjelder manntallet, blir avgrenset til dem som står i manntallet, eller som har fått avslått søknad om å bli registrert.

Til § 18. Kunngjøring av valglistene. Stemmesedler

Utvalget er kjent med at Valglovutvalget i NOU 1982:6 har foreslått å oppheve plikten til å kunngjøre listeforslagene i avisene etter stortingsvalgloven § 14 nr. 2. Dersom dette blir gjennomført, vil endringen også få virkning for sametingsvalget.

Siste punktum er begrunnet i ønsket om å unngå sammenblanding mellom sametingsvalget og stortingsvalget.

Til § 19. Kunngjøring av flertallsvalg

Paragrafen bygger på lov om kommune- og fylkestingsvalg § 38 første ledd nr. 1. Det nærmere innhold i kunngjøringen fastsettes i tråd med det som er vanlig ved praktiseringen av § 38 første ledd nr. 1 i den nevnte lov.

Til § 20. Stemmetid

Første punktum er først og fremst begrunnet ut fra hensynet til velgerne. Det er praktisk at man kan utføre de to valg handlinger, stortingsvalg og sametingsvalg, på samme sted. Det er vanlig ved stortingsvalg å benytte offentlige forsamlingshus, skoler o.l. Det forutsettes at sametingsvalget finner sted i samme eller nærliggende bygninger.

Til § 21. Supplering av det ordinære stemmestyre

Det anses ikke nødvendig med helt separate stemmestyrer for sametingsvalget. Det anses tilstrekkelig at det ordinære stemmestyret, jfr. stortingsvalgloven § 16, suppleres med tre medlemmer fra samemanntallet. Disse tre samiske medlemmer behøver bare delta i stemmestyrets møter når spørsmål som berører sametingsvalget, er til behandling.

Til § 22. Kunngjøring av valget

Det gjelder her en særskilt kunngjøring som bare er aktuell ved det direkte valg, ikke ved det indirekte.

Til § 23. Forhåndsstemmegiving

På samme måte som ved de vanlige valg bør det også ved direkte sametingsvalg være adgang til forhåndsstemmegiving.

Til § 24. Valgtinget

Som for forhåndsstemmegiving etter § 23

er det for valgtinget foretatt en en bloc-henvisning til reglene for stortingsvalg.

Til § 25. Anke over samevalgstyrets kjennelser

Betegnelsen anke er hentet fra stortingsvalgloven § 41.

Ankefristen er den samme som fristen for å klage etter § 14.

Til § 26. Valgmøtet

Indirekte sametingsvalg skal foregå i eget møte. Valgmennene forutsettes å ha møteplikt.

Til § 27. Stemmegivingen

Som ved det direkte valg skal stemmegivingen også ved det indirekte valg være hemmelig.

Til § 28. Midlertidig hemmeligholdelse av valgutfallet

Paragrafen skal sikre at valgutfallet i en krets ikke skal kunne påvirke stemmegivingen i en annen. Dette problem oppstår bare når valget i ulike kretser holdes på forskjellig tidspunkt.

Til § 29. Ikraftttredelse

Det anses som nevnt mest naturlig at samestingsvalget holdes samtidig med stortingsvalg. Men dersom det er ønskelig å gjennomføre de foreslåtte reformer midt i en løpende stortingsperiode, er det for det første en mulighet å holde det første sametingsvalg i tilknytning til valg på kommunestyre og fylkesting. For det andre lar det seg også meget vel gjennomføre å holde det første sametingsvalget helt uavhengig av noen av de vanlige valg. Disse alternativer kan gjennomføres med bare ubetydelige justeringer av de foreslåtte regler.

Til § 30. Norsk sameråds medvirkning ved første valg til Sametinget

Norsk sameråd avgjør selv i hvilken utstrekning det finner det nødvendig å benytte alle lovens fullmaktsbestemmelser.

Til § 31. Utsendelse av skjema for manntallsregistrering

Paragrafen skal sikre at alle som fyller vilkårene for manntallsregistrering, skal bli

gjort kjent med adgangen til slik registrering og gitt anledning til å vurdere om de vil la seg registrere.

Til § 32. Sammenkalling av første sameting og de første sameutvalg

Som de øvrige bestemmelser i forskriftenes kapittel V (jfr. nedenfor) er også denne en midlertidig overgangsbestemmelse. Dette er her markert ved at paragrafen er knyttet til det første sameting og de første sameutvalg.

Til § 33. Åpne eller lukkede møter

§§ 33 til 36 er tenkt som midlertidige bestemmelser inntil Sametinget selv fastsetter mer permanente regler om forretningsordenen.

§ 33 første ledd angir at Sametingets møter som hovedregel skal holdes for åpne dører. I visse tilfelle kan det likevel tenkes å være behov for å behandle saker for lukkede dører, og bestemmelsen gir adgang til dette. Det antas at behandling for lukkede dører vil være aktuell bare i ytterst få saker. Det stilles derfor strenge krav for at fravikelse av hovedregelen om møteoffentlighet skal kunne skje. Lukking må være «nødvendig» på grunn av «sakens art» og kan bare skje i tilknytning til den enkelte sak, ikke generelt for et helt møte. Kommunestyreloven § 13 og fylkeskommuneloven § 14 har tjent som mønster for første punktum.

I sameutvalgene er utgangspunktet at møtene er lukket med mindre det enkelte sameutvalg vedtar å åpne dørene. Slikt vedtak kan gjelde flere konkrete saker eller vedkommende sameutvalgs møtevirksomhet generelt. En hovedregel om lukkede møter svarer til ordningen i de fleste nemnder både på fylkeskommunalt og kommunalt plan.

Til § 34. Beslutningsdyktighet og stemmeregler

Første punktum tilsvareer regelen for kommunestyre og formannskap i kommunestyreloven § 12.

Med hensyn til dobbeltstemme etter tredje punktum vil denne normalt tilligge organets leder i egenskap av møteleder. Men dersom lederen er fraværende eller inhabil, utøves dobbeltstemmen av den som leder møtet i lederens sted.

Til § 35. Valg av leder og nestleder

Valg av leder og nestleder skal skje i særskilte valg. Valgene skjer for to år om gan-

NOU 1984: 18
Om samenes rettsstilling

gen. Tilsvarende gjelder for valg av ordfører og varaordfører i kommunestyre. Valgmåten i annet til fjerde punktum tilsvarende ordningen ved valg av ordfører og varaordfører etter kommunestyreloven § 8 tredje ledd og valg av fylkesordfører og fylkesvaraordfører etter fylkeskommuneloven § 8 tredje ledd. Noen parallell til disse bestemmelsers annet ledd om adgangen til å frasi seg gjenvalg er

ikke tatt med her da § 35 er ment som en midlertidig overgangsbestemmelse inntil Sametinget selv fastsetter mer permanente regler.

Til § 36. Habilitetsregler

Som mønster for denne bestemmelsen er benyttet kommunestyreloven § 15 og fylkeskommuneloven § 16.

KAPITTEL 15.

**Utkast til grunnlovsbestemmelse,
lov og bestemmelser i medhold av loven**

15.1. UTKAST TIL GRUNNLOVSBESTEMMELSE OM DEN SAMISKE FOLKEGRUPPES RETTSSTILLING

Et flertall på ti av utvalgets medlemmer (formannen, Abelvik, Austenå, Teigmo Eira, Engstrøm, Husabø, Jernsletten, Sandvik, Sara og Urheim) foreslår at det gis en grunnlovsbestemmelse om samenes rettsstilling med følgende ordlyd:

Det paaligger Statens Myndigheter at lægge Forholdene til Rette for at den samiske Folkegruppe kan sikre og utvikle sit Sprog, sin Kultur og sit Samfundsliv.

Et mindretall på ett av utvalgets medlemmer (Jåma) foreslår i stedet følgende ordlyd:

Det paaligger Statens Myndigheter at lægge Forholdene saaledes til Rette, at den samiske Folkegruppe kan sikre og utvikle sin Livsform: sine Næringsformer, sit Sprog og sin Kultur.

Et mindretall på syv av utvalgets medlemmer (Hustad, Johansen, Johnsen, Kristensen, Lundgren, Samuelsberg og Varsi) tilrår at det ikke fremmes forslag til grunnlovsbestemmelse om den samiske folkegruppes rettsstilling.

15.2. UTKAST TIL LOV OM SAMETING OG ANDRE SAMISKE RETTSFORHOLD (SAMELOVEN)

Det følgende utkast er et «maksimumsutkast» i den forstand at det inneholder regler både for det direkte og det indirekte valg til Sametinget og for den blandete valgform. Det er også tatt med regler om lokale sameutvalg. Dersom man som endelig løsning velger enten bare direkte valg eller bare indirekte valg i alle valgkretser ved sametingsvalg, og/eller dersom man velger ikke å gi særhjemmel for opprettelse av lokale sameutvalg, må en del av de foreslåtte bestemmelser sløyfes, mens andre må omformuleres noe. Det er gitt anvisning på hvilke stryknin-ger/endringer som i så fall vil bli aktuelle.

Kapittel 1. Allmenne bestemmelser

§ 1-1. Lovens formål

Lovens formål er å legge forholdene til rette for at den samiske folkegruppe i Norge kan sikre og utvikle sitt språk, sin kultur og sitt samfunnsliv.

§ 1-2. Forholdet til folkeretten

Et flertall på elleve av utvalgets medlemmer (Abelvik, Austenå, Engstrøm, Husabø, Hustad, Johansen, Johnsen, Kristensen, Lundgren, Samuelsberg og Varsi) tilrår at det ikke fremmes forslag til bestemmelse om forholdet til folkeretten.

Et mindretall på syv av utvalgets medlemmer (formannen, Teigmo Eira, Jernsletten, Jåma, Sandvik, Sara og Urheim) foreslår følgende inntatt som § 1-2:

De folkerettslige regler som Norge er bundet av, og som har betydning for samenes rettsstilling som etnisk minoritet, er å anse som en del av norsk rett.

§ 1-3. Sameting og sameutvalg

Den samiske folkegruppe i Norge skal ha et eget landsomfattende sameting valgt av og blant samene.

Det kan også kreves opprettet egne sameutvalg i fylker og kommuner etter bestemmelsene i denne lov.

§ 1-4. Retningslinjer for norsk samepolitikk

Sametingets årsmelding sendes til Kongen, som hvert år framlegger den i melding til Stortinget.

Kongen skal i denne melding til Stortinget minst en gang i hver stortingsperiode framlegge retningslinjer for de tiltak som må foretas for å gjennomføre formålet etter § 1-1.

På grunnlag av Stortingets behandling av meldingen treffer Kongen vedtak om gjennomføring av retningslinjene i fylkeskommuner og kommuner.

§ 1-5. Statens økonomiske ansvar

De særlige utgifter som påføres fylkeskommuner og kommuner ved gjennomføring av vedtak etter § 1-4 tredje ledd, dekkes av staten. Det samme gjelder utgiftene til Sametinget og sameutvalgene og til valg av Sametingets medlemmer.

Kongen gir nærmere forskrifter om gjennomføringen av bestemmelsene i første ledd.

Et mindretall på åtte av utvalgets medlemmer (Abelvik, Husabø, Johansen, Johnsen, Kristensen, Lundgren, Samuelsberg og Varsi) tilrår at det ikke fremmes forslag til regler om sameutvalg i fylker og kommuner, og at

bestemmelsene som berører slike utvalg i kapittel 1, dvs. § 1-3 og § 1-5, endres i samsvar med dette.

Kapittel 2. Fellesbestemmelser om Sametinget og sameutvalgene

§ 2-1. Sametingets og sameutvalgenes arbeidsområde

Sametingets og sameutvalgenes arbeidsområde er økonomiske, kulturelle, juridiske og sosiale saker og saker om forvaltning av naturressursene som særlig berører den samiske folkegruppe.

§ 2-2. Sametingets og sameutvalgenes myndighet

Sametinget og sameutvalgene har rådgivende myndighet. Sametinget og sameutvalgene kan gis vedtaksmyndighet når det gjelder disponering av offentlige midler til bestemte formål.

Sametinget og sameutvalgene kan av eget tiltak reise og avgi uttalelse om alle saker innenfor sitt arbeidsområde. De kan av eget tiltak også legge fram saker for offentlige myndigheter og private institusjoner m.v.

§ 2-3. Innhenting av uttalelse fra Sametinget og sameutvalgene

Sametinget bør gis anledning til å uttale seg før avgjørelse treffes i saker som nevnt i § 2-1 når saken har allmenn interesse for den samiske folkegruppe.

Et sameutvalg i et fylke bør gis anledning til å uttale seg før avgjørelse treffes i saker som nevnt i § 2-1 når saken særlig berører samene i fylket.

Et sameutvalg i en kommune bør gis anledning til å uttale seg før avgjørelse treffes i saker som nevnt i § 2-1 når saken særlig berører samene i kommunen.

§ 2-4. Valgperiode

Sametinget og sameutvalgene velges for et tidsrom av fire år. Sametingets valgperiode regnes fra første oktober i valgåret.

§ 2-5. Sekretærordning

Sametinget skal ha et eget sekretariat. Sekretariatets personale ansettes av Sametinget.

Et sameutvalg skal ha sekretær etter nærmere bestemmelser fastsatt av Kongen.

§ 2-6. Forhandlingsspråk

Under møter i Sametinget og sameutvalgene har enhver rett til å tale samisk eller norsk etter eget ønske.

§ 2-7. Forretningsorden

Sametinget gir bestemmelser om sammekalling av og arbeidsordningen i Sametinget og sameutvalgene.

Et mindretall på åtte av utvalgets medlemmer (Abelvik, Husabø, Johansen, Johnsen, Kristensen, Lundgren, Samuelsberg og Varsi) tilrår at det ikke fremmes forslag til regler om sameutvalg i fylker og kommuner, og at bestemmelsene som berører slike utvalg i kapittel 2, dvs. samtlige paragrafer, endres i samsvar med dette. Omtalen av sameutvalg i kapitteleverskriften må i så fall også sløyfes.

Kapittel 3. Valg til Sametinget

§ 3-1. Valgkretser og mandatfordeling

Ved valg til Sametinget består valgområdet av følgende valgkretser:

Utvalget foreslår enstemmig som krets nr. 1 til 4:

1. Varanger (Sør-Varanger, Nesseby, Vadsø, Vardø og Båtsfjord kommuner),
2. Tana (Tana, Berlevåg og Gamvik kommuner),
3. Karasjok (Karasjok kommune),
4. Kautokeino (Kautokeino kommune).

Tolv av utvalgets medlemmer (Teigmo Eira, Hustad, Jernsletten, Johansen, Johnsen, Jåma, Kristensen, Lundgren, Samuelsberg, Sara, Urheim og Varsi) foreslår som krets nr. 5 og 6:

5. Porsanger (Porsanger, Lebesby, Nordkapp og Måsøy kommuner),
6. Alta/Kvalsund (Kvalsund, Hammerfest, Sørøysund, Alta, Hasvik og Loppa kommuner).

Seks av utvalgets medlemmer (formannen, Abelvik, Austenå, Engstrøm, Husabø og Sandvik) foreslår at det området som utgjør krets nr. 5 og 6, skal inndeles i følgende tre kretser:

- Porsanger (Porsanger og Lebesby kommuner),*
Kvalsund (Nordkapp, Måsøy, Kvalsund, Hammerfest og Sørøysund kommuner),
Alta (Alta, Hasvik og Loppa kommuner).

Utvalget foreslår enstemmig som krets nr. 7 til 9:

7. Nord-Troms (Kvænangen, Nordreisa, Skjervøy, Kåfjord, Storfjord og Lyngen kommuner),
8. Midt-Troms (Karlsøy, Tromsø, Balsfjord, Målselv, Bardu, Lenvik, Berg, Torsken og Tranøy kommuner),
9. Sør-Troms (Sørreisa, Dyrøy, Salangen, Lavangen, Gratangen, Skånland, Ibestad, Harstad, Bjarkøy og Kvæfjord kommuner).

Femten av utvalgets medlemmer (formannen, Abelvik, Austenå, Engstrøm, Husabø, Hustad, Johansen, Johnsen, Jåma, Kristensen, Lundgren, Samuelsberg, Sandvik, Urheim og Varsi) foreslår som krets nr. 10 og 11:

10. Nordre Nordland (Andøy, Øksnes, Bø, Sortland, Hadsel, Vågan, Vestvågøy, Flakstad, Moskenes, Værøy, Røst, Lødingen, Tjeldsund, Evenes, Narvik og Ballangen kommuner),
11. Midtre Nordland (Tysfjord, Hamarøy, Steigen, Sørfold, Bodø, Fauske, Skjerstad, Saltdal, Gildeskål, Beiarn og Meløy kommuner).

Tre av utvalgets medlemmer (Teigmo Eira, Jernsletten og Sara) foreslår at det området som utgjør krets nr. 10 og 11, skal samles i en krets på følgende måte:

Nordland (kommunene i Nordland fylke nord for Rana og Rødøy kommuner).

Utvalget foreslår enstemmig som krets nr. 12:

12. Sørsameområdet (kommunene i Nordland fylke fra og med Rana og Rødøy og sørover, Nord-Trøndelag og Sør-Trøndelag fylker og Engerdal kommune i Hedmark fylke).

Elleve av utvalgets medlemmer (formannen, Abelvik, Austenå, Teigmo Eira, Engstrøm, Husabø, Jernsletten, Jåma, Sandvik, Sara og Urheim) foreslår som krets nr. 13:

13. Sør-Norge (fylkene Møre og Romsdal, Sogn og Fjordane, Hordaland, Rogaland, Vest-Agder, Aust-Agder, Telemark, Buskerud, Vestfold, Akershus, Østfold, Oppland, Hedmark (unntatt Engerdal kommune) og Oslo).

Syv av utvalgets medlemmer (Hustad, Johansen, Johnsen, Kristensen, Lundgren, Samuelsberg og Varsi) tilrår at det ikke fremmes forslag om en egen valgkrets for Sør-Norge.

Fra hver valgkrets velges tre medlemmer med varamedlemmer.

§ 3-2. Samemannntall

I hver kommune i valgområdet kan den enkelte same som har stemmerett etter § 3-4, kreve seg innført i et eget offentlig samemannntall.

Et mindretall på åtte av utvalgets medlemmer (Husabø, Hustad, Johansen, Johnsen, Kristensen, Lundgren, Samuelsberg og Varsi) foreslår at § 3-2 sløyfes.

§ 3-3. Valgmåte

Åtte av utvalgets medlemmer (Husabø, Hustad, Johansen, Johnsen, Kristensen,

Lundgren, Samuelsberg og Varsi) foreslår som § 3-3:

Valg til Sametinget holdes som indirekte valg.

Fem av utvalgets medlemmer (Teigmo Eira, Jernsletten, Jåma, Sara og Urheim) foreslår som § 3-3:

Valg til Sametinget holdes som direkte valg.

Fem av utvalgets medlemmer (formannen, Abelvik, Austenå, Engstrøm og Sandvik) foreslår som § 3-3:

Valg til Sametinget holdes som direkte valg i de valgkretser hvor minst to hundre navn er innført i samemannntall trettiende april i valgåret. I de øvrige valgkretser holdes valget som indirekte valg.

§ 3-4. Stemmerett ved direkte valg

Stemmerett ved direkte valg til Sametinget har alle som har stemmerett ved kommunestyrevalg i valgkretsen, som avgir erklæring om at de oppfatter seg selv som same, og som enten

- a. har samisk som hjemmespråk, eller
- b. har eller har hatt foreldre hvorav minst en har eller hadde samisk som hjemmespråk, eller
- c. har eller har hatt besteforeldre hvorav minst en har eller hadde samisk som hjemmespråk, eller
- d. er barn av person som står eller har stått i samemannntall.

De stemmeberettigete må være innført i samemannntall på valgdagen for å kunne utøve sin stemmerett.

Et mindretall på åtte av utvalgets medlemmer (Husabø, Hustad, Johansen, Johnsen, Kristensen, Lundgren, Samuelsberg og Varsi) foreslår at § 3-4 sløyfes.

§ 3-5. Stemmerett ved indirekte valg

Stemmerett ved indirekte valg til Sametinget tilligger særskilte valgmann. Valgmennene skal være samer og ha stemmerett ved kommunestyrevalg i det fylke eller den kommune de velges fra.

I valgkretsene nord for sørsameområdet, jfr. § 3-1, velges valgmannene av kommunestyrene. I sørsameområdet velges valgmannene av fylkestingene i Nordland, Nord-Trøndelag og Sør-Trøndelag og av kommunestyret i Engerdal. I Sør-Norge velges valgmannene av fylkestingene og av bystyret i Oslo. Det enkelte fylkesting eller kommunestyre skal delta i valget når krav om dette blir framsatt av minst en fjerdedel av fylkestinget eller kommunestyret eller av minst ty-

ve samer med stemmerett ved kommunestyrevalg i fylket eller kommunen. Kravet framsettes samlet og skriftlig overfor fylkesordføreren eller ordføreren.

Hvert fylkesting og hvert kommunestyre som deltar i valget i en valgkrets, velger fem valgmenn med varamenn, med unntak for kommunestyret i Engerdal som velger en valgmann med en varamann. Forslag på valgmenn kan framsettes overfor fylkestinget av minst tyve samer med stemmerett ved kommunestyrevalg i fylket og overfor kommunestyret av minst ti samer med stemmerett ved kommunestyrevalg i kommunen.

Et mindretall på fem av utvalgets medlemmer (Teigmo Eira, Jernsletten, Jåma, Sara og Urheim) foreslår at § 3-5 sløyfes i sin helhet.

Et mindretall på syv av utvalgets medlemmer (Hustad, Johansen, Johnsen, Kristensen, Lundgren, Samuelsberg og Varsi) foreslår at § 3-5 annet ledd tredje punktum sløyfes.

§ 3-6. Valgbarhet og forslagsrett

Rett til å stille til valg og rett til å fremme forslag til valgliste ved direkte valg til Sametinget har enhver same som er innført i sameanntall i valgkretsen.

Rett til å stille til valg og rett til å fremme forslag til valgliste ved indirekte valg til Sametinget har enhver same som har stemmerett ved kommunestyrevalg i valgkretsen.

Personale ved Sametingets sekretariat er likevel ikke valgbar.

Den som blir foreslått på valgliste, må ha samtykket i å motta valg. Et forslag til valgliste må være underskrevet av minst tyve samer med forslagsrett.

Et mindretall på åtte av utvalgets medlemmer (Husabø, Hustad, Johansen, Johnsen, Kristensen, Lundgren, Samuelsberg og Varsi) foreslår at § 3-6 første ledd sløyfes.

Et mindretall på fem av utvalgets medlemmer (Teigmo Eira, Jernsletten, Jåma, Sara og Urheim) foreslår at § 3-6 annet ledd sløyfes.

§ 3-7. Forholdsvalg eller flertallsvalg

Valg til Sametinget holdes som forholdsvalg når mer enn ett forslag til valgliste blir godkjent i en valgkrets.

I andre tilfelle holdes valget som flertallsvalg.

§ 3-8. Tidspunkt for valget

Direkte valg til Sametinget holdes på samme dag som stortingsvalg.

Indirekte valg til Sametinget holdes tidligst syv dager før og senest på samme dag som stortingsvalg.

Et mindretall på åtte av utvalgets medlemmer (Husabø, Hustad, Johansen, Johnsen, Kristensen, Lundgren, Samuelsberg og Varsi) foreslår at § 3-8 første ledd sløyfes.

Et mindretall på fem av utvalgets medlemmer (Teigmo Eira, Jernsletten, Jåma, Sara og Urheim) foreslår at § 3-8 annet ledd sløyfes.

§ 3-9. Utfyllende forskrifter om valget

Kongen gir utfyllende forskrifter om valg til Sametinget.

Kapittel 4. Sameutvalg i fylker og kommuner

§ 4-1. Når sameutvalg skal opprettes

I fylker hvor minst en fjerdedel av fylkestinget eller minst hundre samer med stemmerett ved kommunestyrevalg i fylket krever det, skal fylkestinget velge et sameutvalg på fem medlemmer med varamedlemmer. Kravet framsettes samlet og skriftlig overfor fylkesordføreren.

I kommuner hvor minst en fjerdedel av kommunestyret eller minst femti samer med stemmerett ved kommunestyrevalg i kommunen krever det, skal kommunestyret velge et sameutvalg på fem medlemmer med varamedlemmer. Kravet framsettes samlet og skriftlig overfor ordføreren.

§ 4-2. Valg av medlemmer til sameutvalg

Medlemmer av sameutvalg i et fylke skal være samer med stemmerett ved kommunestyrevalg i fylket.

Medlemmer av sameutvalg i en kommune skal være samer med stemmerett ved kommunestyrevalg i kommunen.

Forslag på medlemmer av sameutvalg kan framsettes overfor fylkestinget av minst tyve samer med stemmerett ved kommunestyrevalg i fylket og overfor kommunestyret av minst ti samer med stemmerett ved kommunestyrevalg i kommunen.

Et mindretall på åtte av utvalgets medlemmer (Abelvik, Husabø, Johansen, Johnsen, Kristensen, Lundgren, Samuelsberg og Varsi) tilrår at det ikke fremmes forslag til regler om sameutvalg i fylker og kommuner, og at hele kapittel 4 sløyfes.

Kapittel 5. Ikrafttredelse og overgangsregler

§ 5-1. Ikrafttredelse

Denne lov trer i kraft fra det tidspunkt Kongen bestemmer.

§ 5-2. Overgangsregler

Sametinget er en videreføring av Norsk sameråd. Sametinget trer inn i alle funksjoner, rettigheter og plikter til Norsk sameråd.

Kongen gir regler om sammenkalling av og arbeidsordningen i Sametinget og sameutvalgene. Disse regler gjelder inntil Sametinget fastsetter forretningsorden i medhold av § 2-7.

Et mindretall på åtte av utvalgets medlemmer (Abelvik, Husabø, Johansen, Johnsen, Kristensen, Lundgren, Samuelsberg og Varsi) tilrår at det ikke fremmes forslag til regler om sameutvalg i fylker og kommuner, og at § 5-2 annet ledd første punktum endres i samsvar med dette.

15.3. UTKAST TIL BESTEMMELSER I MEDHOLD AV LOV OM SAMETING OG ANDRE SAMISKE RETTSFORHOLD (SAMELOVEN)

Det følgende utkast er et «maksimumsutkast» i den forstand at det inneholder regler både for det direkte og det indirekte valg og for den blandete valgform. Dersom man som endelig løsning velger enten bare direkte valg eller bare indirekte valg i alle valgkretser, må en del av de foreslåtte bestemmelser sløyfes, mens andre må omformuleres noe. I motsetning til for lovutkastet i avsnitt 15.2 er det her ikke gitt detaljert anvisning på hvilke strykinger og endringer som vil kunne bli aktuelle, da dette antas å framgå klart ved en lesning av de enkelte paragrafer.

Kapittel I. Fellesbestemmelser om direkte og indirekte valg til Sametinget

I medhold av § 3-9 i loven bestemmes:

§ 1. Samemanntallsfører

Samemanntallet føres av den manntallsfører som er omhandlet i lov av 17. desember 1920 nr. 1 om stortingsvalg § 1 a.

Innen femtende januar i valgåret skal manntallsføreren kunngjøre at det skal holdes valg til Sametinget, og at valget vil bli holdt som direkte valg dersom minst to hundre personer er innført i samemanntall i kretsen trettiende april i valgåret. Samtidig skal manntallsføreren kunngjøre at de som ønsker at valget skal holdes som direkte valg, som anser seg stemmeberettiget etter § 3-4 i loven, og som ikke allerede er innført i samemanntallet i kommunen, innen femtende mars kan sende melding til manntallsføreren om å bli manntallsført. Meldingen skrives på særskilt meldingsskjema som utarbeides av Sametinget. Meldingen skal inneholde erklæring om

at personen oppfatter seg selv som same, og tilstrekkelige opplysninger for øvrig til å avgjøre om vilkårene for stemmerett er til stede.

I kunngjøringen skal det også opplyses om at tidligere manntallsførte kan kreve seg strøket av samemanntallet, og at melding om stryking må sendes til samemanntallsføreren innen femtende mars for å få virkning for avgjørelsen om valgmåten.

Samemanntallsføreren setter opp utkast til foreløpig manntall på grunnlag av det foregående manntall sammenholdt med meldingene etter annet og tredje ledd.

§ 2. Samemanntallsnemnd

En samemanntallsnemnd bestående av samemanntallsføreren og to medlemmer valgt av og blant det kommunale sameutvalg eller, hvor sameutvalg ikke er opprettet, to medlemmer valgt av formannskapet skal gjennomgå utkastet til foreløpig manntall. De medlemmer formannskapet velger, skal være bosatt i kommunen og såvidt mulig være samer. Nemnda velger selv sin leder. Vedtak krever tilslutning fra minst to av nemndas medlemmer.

Samemanntallsnemnda skal så snart som mulig sende dem som har krevd seg innført i manntallet, men som nemnda ikke har funnet å kunne innføre, underretning om nemndas vedtak sammen med en begrunnelse for vedtaket.

Samemanntallsnemnda legger utkastet til foreløpig manntall ut til offentlig gjennomsyn i minst fem virkedager. Tid og sted for utleggingen skal nemnda kunngjøre på forhånd sammen med oppfordring til alle samer med stemmerett ved kommunestyrevalg i valgkretsen om å klage dersom de finner at de selv eller noen annen med urett er innført eller utelatt. Av kunngjøringen skal framgå at klagen rettes til samevalgstyret og må være avsendt innen femtende april.

§ 3. Samevalgstyre

Et samevalgstyre bestående av samemanntallsføreren og det kommunale sameutvalg eller, hvor sameutvalg ikke er opprettet, fem medlemmer valgt av formannskapet skal innen trettiende april avgjøre innkomne klager over det foreløpige manntall. De medlemmer formannskapet velger, skal være bosatt i kommunen og såvidt mulig være samer.

Samevalgstyret velger selv sin leder og nestleder. Det kan treffe avgjørelse når minst fire av medlemmene er til stede. Avgjørelsene treffes ved vanlig flertall. Står stemmene likt, gjør lederens stemme utslaget. Alle møter hol-

des for åpne dører. Samevalgstyret antar selv de nødvendige hjelpere.

§ 4. Kretssamevalgstyret

For hver valgkrets oppnevner Sametinget innen første april i valgåret et kretssamevalgstyret bestående av fem samer bosatt i kretsen. I valgkretser som omfatter bare en kommune, gjør samevalgstyret med unntak av samemanntallsføreren tjeneste som kretssamevalgstyret.

Lederen av Sametinget fastsetter møtested for og innkaller til det første møte i kretssamevalgstyret.

Kretssamevalgstyret kan treffe avgjørelse når minst tre av medlemmene er til stede. For øvrig gjelder § 3 annet ledd tilsvarende for kretssamevalgstyret.

§ 5. Kunngjøring

Innen femtende mai i valgåret skal kretssamevalgstyret kunngjøre om valget til Sametinget skal holdes som direkte eller indirekte valg, sammen med en oppfordring om å sende inn forslag til valgliste. Kravene til valgliste skal framgå av kunngjøringen.

§ 6. Krav til valgliste

Et forslag til valgliste må for å kunne godkjennes:

- a. være kommet inn til kretssamevalgstyrets formann senest første juli kl. 15,
- b. tydelig angi hvilket valg det gjelder, og ha en overskrift som angir hvilken gruppe det utgår fra, og som ikke kan lede til forveksling,
- c. være utfyllt i tydelig rekkefølge med dobbelt så mange valgbare, jfr. § 3-6 i loven, og forskjellige personer som det skal velges sametingsmedlemmer fra valgkretsen. Forslaget kan dessuten i fortsatt rekkefølge være utfyllt med navnene på inntil fem andre personer. Kandidatene skal være betegnet med fornavn og etternavn og - hvis det er nødvendig for å unngå forveksling - med stilling og/eller bostedsadresse.
- d. være egenhendig underskrevet av minst tyve samer med forslagsrett, jfr. § 3-6 i loven. Underskriverne må ikke stå som forslagsstillere på noe annet forslag.
- e. ikke ha kandidat felles med noe annet forslag.

Et forslag til valgliste må videre inneholde angivelse av en tillitsmann med varamann blant dem som har underskrevet forslaget,

som kretssamevalgstyret kan henvende seg til ved forhandlinger om forslaget.

Som vedlegg til listeforslaget skal følge en fortegnelse over forslagsstillernes og kandidatens fødselsdato og bostedsadresse.

Forslagene skal legges ut til offentlig gjennomsyn etter hvert som de kommer inn.

§ 7. Tilbakekallelse av forslag til valgliste

Et forslag til valgliste kan tilbakekalles av minst halvparten av forslagsstillerne. Erklæring om tilbakekallelse må være kommet inn til kretssamevalgstyrets formann senest tyvende juli kl. 15.

§ 8. Utøvelse av listekandidaters rett til å bli fritatt for valg

Snarest mulig etter første juli skal kretssamevalgstyret skrive til de foreslåtte listekandidater i rekkommandert brev med opplysning om at de innen første august skriftlig kan avgi erklæring om at de ikke ønsker å stå på valgliste. Kandidater som ikke avgir slik erklæring innen fristens utløp, anses for å ha samtykket i å motta valg.

§ 9. Godkjenning av valglistene

Kretssamevalgstyret avgjør hvorvidt de innkomne forslag til valgliste etter § 6 og erklæringer etter § 7 og § 8 skal godkjennes, og undersøker om kandidatene og forslagsstillerne fyller de lobestemte vilkår. Bestemmelsene om godkjenning av valgliste i lov av 17. desember 1920 nr. 1 om stortingsvalg § 14 nr. 1 gjelder tilsvarende for kretssamevalgstyret så langt de passer.

Kretssamevalgstyret sørger for mangfoldiggjøring av de godkjente valglistene til bruk som stemmesedler under valget.

§ 10. Flertallsvalg

Dersom intet eller bare ett forslag til valgliste er godkjent i en krets, foregår valget i denne kretsen som flertallsvalg. I så fall gjelder bestemmelsene i lov av 10. juli 1925 om kommunestyrevalg og fylkestingsvalg § 38 første ledd nr. 2 tilsvarende. Ved flertallsvalg kan det også stemmes på personer som ikke er foreslått på valgliste.

§ 11. Fastsettelse av valgutfallet

Kretssamevalgstyret skal fastsette valgutfallet så snart som mulig etter valget. Ved forholdsvalg gjelder bestemmelsene i lov av

17. desember 1920 nr. 1 om stortingsvalg § 43 og § 44 nr. 2 tilsvarende. Ved flertallsvalg gjelder bestemmelsene i lov av 10. juli 1925 om kommunestyrevalg og fylkestingsvalg § 38 første ledd nr. 3 tilsvarende. Det skal likevel være minst fem varamedlemmer fra hver krets.

§ 12. Utøvelse av retten til å bli fritatt for valg ved flertallsvalg

De som ved flertallsvalg er valgt til medlem eller varamedlem av Sametinget uten å ha stått på godkjent valgliste, skal så snart som mulig etter at valget i samtlige kretser er avsluttet, underrettes av kretssamevalgstyret om valgutvalget og forespørres om de mottar valget. Svarer de ikke innen tre dager etter at de har fått underretningen, anses de for å ha samtykket i å motta valget.

§ 13. Valgbok

Kretssamevalgstyret fører valgbok over valget og valgutvalget med opplysning om de godkjente valglister, stemmefordelingen, hvem som er valgt som medlemmer og varamedlemmer til Sametinget fra kretsen, og hvem som eventuelt har frasagt seg valg etter § 12. Valgboken underskrives av kretssamevalgstyrets medlemmer, og en bekreftet kopi av det innførte sendes Sametingets sekretariat.

§ 14. Klage

Klage over forberedelse og gjennomføring av valget og fastsettelse av valgutvalget kan rettes til Sametinget innen åtte dager etter fastsettelsen av valgutvalget i en valgkrets av alle som har forslagsrett ved valg til Sametinget i kretsen, jfr. § 3-6 i loven.

§ 15. Ugyldighet og nyvalg

Finner Sametinget det sannsynlig at en feil ved forberedelsen eller gjennomføringen av valget eller ved fastsettelsen av valgutvalget har hatt avgjørende innflytelse på valgutvalget, skal erklære valget for ugyldig og påby nytt valg i valgkretsen, med mindre virkningene av feilen kan opprettes på annen måte.

Kapittel II. Særregler om direkte valg til Sametinget

I medhold av § 3-9 i loven bestemmes:

§ 16. Kunngjøring om manntallsføring

Kunngjøringen etter § 5 skal også inneholde opplysning om at de som anser seg stemmebe-

rettiget etter § 3-4 i loven, og som ikke allerede er innført i samemantall, innen femtende juni kan sende melding til samemantallsføreren i kommunen om å bli manntallsført.

§ 17. Endelig samemantall

Ved utarbeidelse av det endelige same-mantall gjelder bestemmelsene om manntallsfører, manntallsnemnd og valgstyre i lov av 17. desember 1920 nr. 1 om stortingsvalg første kapittel tilsvarende for samemantallsføreren, samemantallsnemnda og samevalgstyret så langt de passer. Klager over manntallet kan framsettes overfor samevalgstyret av enhver same med stemmerett ved kommunestyrevalg i valgkretsen.

§ 18. Kunngjøring av valglistene. Stemmesedler

Bestemmelsene i lov av 17. desember 1920 nr. 1 om stortingsvalg § 14 nr. 2 og nr. 3 gjelder tilsvarende for kretssamevalgstyrets kunngjøring av valglistene og trykking og utdeling av stemmesedler. Stemmesedlene skal trykkes på blått papir og være tydelig merket at de gjelder sametingsvalg.

§ 19. Kunngjøring av flertallsvalg

Skal valget holdes som flertallsvalg, jfr. § 10, skal kretssamevalgstyret snarest mulig kunngjøre dette. Kunngjøringen skal gjøre rede for de regler som gjelder ved slikt valg.

§ 20. Stemmested

Direkte valg til Sametinget holdes på samme stemmested som stortingsvalg. De to valg skal være klart atskilt.

§ 21. Supplering av det ordinære stemmestyre

Skal stemmegivingen foregå på flere steder i kommunen, velger samevalgstyret tre tilleggsmlemmer med varamedlemmer til det ordinære stemmestyre ved hvert stemmested med særlig oppgave å forestå sametingsvalget på stemmestedet. De som velges, skal såvidt mulig være samer. Pliktig til å motta valg er enhver som står i samemantallet i kommunen. Personer som bor i stemmekretsen, bør fortrinnsvis velges.

§ 22. Kunngjøring av valget

Bestemmelsene i lov av 17. desember 1920 nr. 1 om stortingsvalg § 17 første ledd gjelder

tilsvarende for samevalgstyrets kunngjøring av valg til Sametinget.

§ 23. Forhåndsstemmegiving

Bestemmelsene om forhåndsstemmegiving i lov av 17. desember 1920 nr. 1 om stortingsvalg annet kapittel tredje avsnitt gjelder tilsvarende så langt de passer.

§ 24. Valgtinget

Bestemmelsene i lov av 17. desember 1920 nr. 1 om stortingsvalg annet kapittel fjerde avsnitt gjelder tilsvarende for valgtinget ved direkte valg til Sametinget så langt de passer. Likevel gjelder følgende særlige bestemmelser:

Det føres særskilt valgbook for valg til Sametinget.

Stemmekonvoluttene skal være av blått papir og være tydelig påført at de gjelder valg til Sametinget.

En tilsvarende forsendelse som omhandlet i lov av 17. desember 1920 nr. 1 om stortingsvalg § 39 første ledd utarbeides for valget til Sametinget og stiles til Sametingets sekretariat.

§ 25. Anke over samevalgstyrets kjennelser

Samevalgstyrets kjennelser om manntallsføringen kan ankes inn for Sametinget av enhver same med stemmerett ved kommunestyrevalg i valgkretsen. Anken må være framsett innen åtte dager etter valgdagen.

Kapittel III. Særregler om indirekte valg til Sametinget

I medhold av § 3-9 i loven bestemmes:

§ 26. Valgmøtet

Kretssamevalgstyret innkaller de stemmeberettigete valgmenn, jfr. § 3-5 i loven, til valgmøte, som skal finne sted tidligst syv dager før og senest samme dag som avholdelse av stortingsvalg. Valg kan holdes når minst halvparten av de stemmeberettigete valgmenn er til stede.

§ 27. Stemmegivingen

Stemmegivingen er hemmelig. Avstemningen skjer ved at hver valgmann gir sin stemme til en av de godkjente valglistene.

§ 28. Midlertidig hemmeligholdelse av valgutfallet

Kretssamevalgstyret skal holde valgutfallet hemmelig inntil valget i samtlige andre valgkretser er avsluttet.

Kapittel IV. Ikrafttredelse

I medhold av § 5-1 i loven bestemmes:

§ 29. Ikrafttredelse

Lov om sameting og andre samiske rettsforhold (sameloven) trer i kraft . . .

Første valg til Sametinget holdes . . .

Kongelig resolusjon av 6. juni 1980 om Norsk sameråd oppheves fra det tidspunkt det første sameting trer sammen.

Kapittel V. Overgangsregler

I medhold av § 3-9 i loven bestemmes:

§ 30. Norsk Sameråds medvirkning ved første valg til Sametinget

De oppgaver og fullmakter som tilligger Sametinget etter § 1 annet ledd tredje punktum, § 4 første og annet ledd, § 13 siste punktum, § 14, § 15 og § 25 tilligger Norsk sameråd ved første valg til Sametinget.

§ 31. Utsendelse av skjema for manntallsregistrering

Første gang det skal holdes valg til Sametinget, skal samemanntallsføreren innen femtende januar i valgåret sende skjema for manntallsregistrering sammen med frankeringsfri returkonvolutt til alle som første januar sto innført i folkeregisteret som bosatt i kommunen, og som vil ha fylt atten år innen utgangen av valgåret. Sammen med skjemaet vedlegges en kort orientering om samemanntallet og valget til Sametinget. I valgkretsen for Sør-Norge gjelder dette likevel bare i de kommuner hvor det er opprettet kommunale sameutvalg.

Manntallsførerne antar de nødvendige hjelpere for gjennomføring av bestemmelsene i første ledd.

I medhold av § 5-2 annet ledd i loven bestemmes:

§ 32. Sammenkalling av første sameting og de første sameutvalg

Det første sameting sammenkalles av lederen for Norsk sameråd så snart som mulig etter at Sametingets valgperiode, jfr. § 2-4 i loven, har begynt å løpe.

Det første sameutvalg i et fylke sammenkalles av fylkesordføreren.

Det første sameutvalg i en kommune sammenkalles av ordføreren.

§ 33. Åpne eller lukkede møter

Sametingets møter holdes for åpne dører med mindre Sametinget på grunn av sakens art finner det nødvendig å behandle saken for lukkede dører.

Sameutvalgenes møter holdes for lukkede dører med mindre det enkelte Sameutvalg vedtar å åpne dørene.

§ 34. Beslutningsdyktighet og stemmereglene

Sametinget og sameutvalgene kan avgi uttalelser og treffe avgjørelser når minst halvparten av medlemmene er til stede. Ved avstemning avgjøres sakene ved vanlig flertall.

Ved stemmelikhet har møtelederen dobbeltstemme med unntak for valg etter § 35.

§ 35. Valg av leder og nestleder

Sametinget og sameutvalgene velger selv sin leder og nestleder i særskilte valg for to år om gangen. Dersom ingen av kandidatene får flertall av de avgitte stemmer ved første avstemning, holdes ny avstemning. Ved denne avstemning regnes den for valgt som får flest stemmer. Ved stemmelikhet avgjøres valget ved loddtrekning.

§ 36. Habilitetsregler

Bestemmelsene om habilitet i forvaltningsloven kapittel II gjelder tilsvarende for Sametingets og sameutvalgenes medlemmer. Inhabilitet inntreier ikke ved valg til offentlige tillitsverv.